Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαὸς ὑψώνεται ἅμα δείξῃ πὼς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυσικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'. ✻ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 27 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΒΡΗ 1909 ✻ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2 ✻ ΑΡΙΘΜΟΣ 359

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου (συνέχεια).
Μ. ΖΩΓΡ... Ἡ Ἐπανάσταση.
ΙΔΑΣ. Σαμοθράκη (συνέχεια).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ἡ γλωσσικὴ ἐπανάσταση.
Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Ἡ Κυβέλη.
ΤΩΝΗΣ ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ. Σὰν ἐλεγεῖο.
ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχὲς (συνέχεια).
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

«Ἡ ψευτισμένη γλῶσσα ψευτίζει τὴ σκέψη. Στραβὰ ἐκφράζεσαι, στραβώνεις τὴν ἀλήθεια.»

Taine *(Οἱ κλασικοὶ φιλόσοφοι)*

1

Εἶδα γραμμένο στὴν «Ἑστία»: «Εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑνώσεως τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων ἐστάλησαν τηλεγραφήματα ἐκ μέρους διαφόρων διδασκαλικῶν συνδέσμων, δηλούντων τὴν συμμετοχήν των εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς γενικῆς ἀνορθώσεως, τὸν ἐπιδιωκόμενον διὰ τοῦ σημερινοῦ συλλαλητηρίου.» Μὲ τὸ ἀζημίωτο. Τὰ γενικὰ πάντα. Ἢ ἐκεῖνα ποὺ ἀέρα κοπανίζουν ἢ ἐκεῖνα ποὺ σηκώνουν πολὺ νερό. Ἐκεῖνα ποὺ, καλὰ κακά, φυσικὰ ἢ ἀφύσικα, θαμπώνουν τὸν πολὺ κόσμο καὶ γίνονται ἴσκιοι του καὶ εἴδωλά του. Ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἔχει κανεὶς τίποτε νὰ τοὺς πῇ, γιατὶ καλὰ στέκονται καὶ χρυσὰ δείχνονται, σὰν τὰ ψηλὰ βουνὰ ποὺ τἀγναντεύει κανεὶς μακρυάθε, ἀέρινες ζωγραφιές. Μὰ κόπιασε νὰ τὰ σιμώσῃς καὶ νὰ τἀνεβῇς! Τοὺς εἶχα καλὰ τοὺς Ἕλληνες δημοδιδάσκαλους, ἀνίσως παρακινημένοι πάντ' ἀπὸ τὸν «ἀγῶνα τοῦ γενικοῦ ξαναστυλωμοῦ», ἀδράχναν τὴν περίσταση, ὄχι γιὰ νὰ γίνουν ἀστενικοὶ ἀντίλαλοι, μέσα στοὺς χίλιους ἄλλους προσκαλεσμένους κι ἀπροσκάλεστους, τοῦ *γενικοῦ* διορθωμοῦ, μὰ γιὰ νὰ βροντοφωνήσουνε τὴν ἀνάγκη, ὅσο δὲν παίρνει ἄλλο, κάποιου χωριστοῦ, σὰν εἰδικοὶ ποὺ εἶναι στὴν περίσταση, διορθωμοῦ. Διορθῶστε τὴ δημοτικὴ Παιδεία. Τὸ ξεπεσμένο τοῦτο σκύβαλο ξαναὑψῶστε καὶ ξανάστυλῶστε καὶ ξαναρρυθμίστε. Τὸ Σκολειό. Τὸ χαλασμένο σπίτι. Μέσα σ' αὐτὸ τὰ παιδιά μας πουντιάζουν καὶ σακατεύονται, καὶ παίρνουνε τὸ σπόρο τῆς ἀρρώστιας τῆς ἀγιάτρευτης. Καὶ γίνονται πολῖτες καὶ στρατιῶτες—μὴ κοιτάζετε τὰ θαματουργὰ παραστρατίσματα τοῦ κανόνα—κι ἄνθρωποι τῆς πράξης ἢ τῆς σκέψης, γιὰ νὰ τοὺς κλαίς.

*

Κι ἂν εἶσαι καὶ παππᾶς, μὲ τὴν ἀράδα σου... Οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ μᾶς σκαρώσαν κάτι σὰν ἐπανάσταση, ξέρουνε, καλήτερ' ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἱεραρχία τί θὰ πῇ. Καὶ λοιπόν. Ἂν χρειαστῇ νὰ μποῦνε, μὲ τὴν τάξη ποὺ ταιριάζει στὸ καθένα, ὅλα τἀντικείμενα τοῦτα ποὺ ξεμυτίζουνε γιὰ νὰ καταφέρουν τὴν ἀνόρθωση, τοῦτα ξαπλωμένα, φροντισμένα καὶ καλοκοιταμένα, ἐκεῖνα συμμαζεμένα κάπως, τἄλλα βιαστικὰ σὲ μιὰ γωνιὰ ριμμένα, ἐγὼ θὰ τολμοῦσα νὰ στύλωνα στὴν πρώτη γραμμὴ τὴν Παιδεία τὴ Δέσποινα καὶ τὴ Μητέρα. Καὶ θὰ τῆς ἔβαζα στὸ χέρι τἀναγνωσματάρι τῆς ζωντανῆς ὀργανωμένης γλώσσας. Καὶ θἄκραζα: Παραμερίστε νὰ διαβῇ. Ζήτω της πρῶτ' ἀπ' ὅλα, οὐρρὰ καὶ τρὶς οὐρρά, τῆς γλωσσικῆς Ἐπανάστασης! Καὶ στὴν πρόσοψη τοῦ βάθρου ποὺ θὰ τῆς ἔσταινα τἄγαλμα, θὰ χάραζα τὰ λόγια τοῦτα τοῦ ξένου σοφοῦ, γιὰ τοὺς Γάλλους εἰπωμένα, ἐδῶ καὶ καμιὰ εἰκοσαριὰ χρόνια, μὰ ποὺ ταιριάζουνε σὲ κάθε λαὸ ποὺ θέλει γιὰ πολιτισμένος νὰ λογαριάζεται: «Ὁ ἀληθινὸς ὀργανωτὴς τῆς νίκης δὲ θὰ εἶναι ὁ ὑπουργὸς τῶ στρατιωτικῶν ποὺ θὰ φτιάσῃ κανόνια καὶ γερὰ θἀρματώσῃ τὴ χώρα καὶ θὰ συντάξῃ σκέδια πολέμων ἀδέβαιων. Θὰ εἶναι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὁ παιδαγωγός, ὅποιο κι ἂν ἔχει ὄνομα, ἐκεῖνος ποὺ θὰ καλητερέψῃ τὸν ἄνθρωπο, ὄχι ἐκεῖνος ποὺ, καθὼς μᾶς λένε, θὰ διδάξῃ πιὸ καλὰ τὸ ἀλφάβητο, μὰ ἐκεῖνος ποὺ θὰ τὶς κάμῃ ἀτσάλια τὶς καρδιὲς γιὰ τὸν *ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα.*» Ἐκεῖνος, ποὺ βέβαια θὰ κατορθώσῃ κάτι ἀσύγκριτα καλήτερο ἀπὸ τὴν πιὸ καλὴ διδασκαλία τοῦ ἀλφάβητου· ἐκεῖνος ποὺ θὰ βάλῃ στὸ χέρι τῶν παιδιῶν τὸ γλωσσικὸ τἀπαραίτητο τὄργανο γιὰ νὰ τὸ συνοδέψῃ ἁρμονικὰ τὸ παίξιμο καὶ τὸ σκόρπισμα τοῦ τραγουδιοῦ ποὺ λέγεται *νοῦς*. Γιατὶ μὲ τὰ ὄργανα τὰ τωρινὰ τὸ τραγούδι μας πνίγεται ἢ ἀλλάζει σὲ κάτι νοθεμένο ἀλύπητα, σὲ κάτι ποὺ *φαλτσάρει* ἐνάντια σὲ κάθε ἁρμονία, στὸ πεῖσμα κάθε *μουσικῆς* (δόστε στὴ λέξη μουσικὴ τὸ ἀκέριο της καὶ τὸ ἀρχικό της τὸ νόημα) καὶ κάνει τὸν ἄνθρωπο τὸ στοχαστικὸ νὰ φεύγῃ βουλώνοντας ταῦτιά του καὶ κάνει τὸν ἄνθρωπο τὸν πατριώτη νὰ κλαίῃ δέρνοντας τὰ στήθη του.

3

Σ' ἕνα βιβλιαράκι ποὺ βγῆκε τὶς προάλλες, λιγώτερο ἀπὸ 100 σελίδες, μὰ ποὺ φαίνεται πὼς θὰ βαραίνῃ τὸ νεοέλληνα' ἀναγνώστη σὰ βραχνὰς χίλιων κι ἀπάνου φύλλων, σ' ἕνα βιβλιαράκι ποὺ δὲν εἶδα νὰ γίνῃ γιὰ κεῖνο σχεδὸν κανένας λόγος, ἴσα ἴσα γιατ' εἶν' ἀξιόλογο καὶ θἀξιζε τὴ συζήτηση· σ' ἕνα βιβλιαράκι ποὺ ἔχει παράξενο ὄνομα, μὰ ποὺ ἡ σκέψη του δὲν κρύβει καμιὰ παραξενιά, καὶ ποὺ τὸ χαραχτηριστικό του γνώρισμα θὰ εἴτανε ἡ λέξη ποὺ συχνὰ πυκνὰ προβάλλει μέσα στὶς σελίδες του, ἡ λέξη *μυαλό*· σ' ἕνα βιβλιαράκι ποὺ ἀπὸ τὴν περίεργη καὶ τὴν ἀλλοπρόσαλλη γλῶσσα του, τὴν πάρα πολὺ συντηρητικὰ δημοτική, ὥστε νὰ μὴν καταλαβαίνουν πιὰ τί τρέχει ὅσοι πιὸ βέροι δημοτικιστές, τὴν κάθε ἄλλο παρὰ ἱκανοποιητικὰ καθαρολογική, ὥστε νὰ τὴν παίρνουνε γιὰ *μαλλιαρὴ* καὶ οἱ καθαρευουσιάνοι, ποὺ, ἔξω ἀπὸ τὴ γλῶσσα του, χτυπητὰ καὶ παστρικὰ τὴ διάγνωση κάνει τῆς ἐθνικῆς ἀρρώστιας καὶ τὸ γιατρικό της μὰς προσφέρει, σημειώνοντας τὴ συνταγή του εὐσυνείδητα μὲ τοὺς τύπους τοὺς ἐπιστημονικούς· σ' ἕνα βιβλιαράκι θετικό, πραγματολογικό, μεθοδικό, σπενσερικὸ (μὲ ὅλο, καμιὰ φορά, τὸ δισταχτικό, καὶ σὰ νὰ τὰ μπερδεύῃ, τοῦ ὕφους του) γραμμένο μολαταῦτ' ἀπὸ ἄνθρωπο ποὺ εἶχε πρωτομπῆ στὸ χορὸ μὲ στίχους, ποιητής, (γιὰ νὰ δυναμώσῃ κι αὐτὸς τὴ γνώμη πὼς γιὰ τὰ μεγάλα, στοὺς καιροὺς τοὺς ἀσυνήθιστους ὁ πιὸ πρακτικὸς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ποιητής)· σ' ἕνα βιβλιαράκι, στοὺς *Λοξοὺς Στρατοκόπους* τοῦ Στέφανου Ραμᾶ, θὰ μπορούσανε οἱ Ἕλληνες δημοδιδάσκαλοι, τώρα ποὺ τὸ βιάζ' ἡ περίσταση καὶ δὲ θὰ εἴχανε καιρὸ νὰ σκοτώσουνε τὰ κεφάλια τους τρέχοντας σὲ πηγές, ψάχνοντας γιὰ κείμενα, καὶ γυρεύοντας γραμματικοὺς γιὰ νὰ τοὺς τὸ συντάξῃ, θὰ μπορούσανε νἄβρουν ἕτοιμο τὸ ὑλικό, καὶ φόρεμ' ἀκόμα, γιὰ νὰ παρουσιάσουνε τὸ ψήφισμά τους πρὸς τὸ Βασιλιά, πρὸς τὸ Κράτος, πρὸς τὴ Βουλή, πρὸς τὴν Κυβέρνηση, πρὸς τοὺς πολιτικούς, πρὸς τοὺς στρατιωτικούς, πρὸς τὸ Ἔθνος, πρὸς ὅ,τι φαίνεται πὼς ζῇ, στὴν ὥρα τούτη, μὲ ψυχὴ καὶ μὲ νεῦρα καὶ μὲ γροθιά, καὶ μὲ διάθεση νὰ παλαίψῃ καὶ νὰ γονατίσῃ τὸ κακὸ καὶ νὰ κυριαρχήσῃ· τὸ ψήφισμά τους καὶ τὸ πρόγραμμά τους, γιὰ τὸ καθαρὸ ἀέρισμα τοῦ μολυσμένου σκολειοῦ, γιὰ τὴν ἀπόχτηση μιᾶς λαϊκῆς Παιδείας ἀνθρωπιστικῆς καὶ ὄχι ἀποχτηνωτικῆς (μὲ ὅλη τὴν καλὴ διάθεση καὶ τοὺς ἀξιέπαινους κόπους πολλῶν ἀπὸ τοὺς ἐξαίρετους ἀλήθεια δημοδιδασκάλους μας, ποὺ φταῖνε ὄχι τόσο αὐτοί, ὅσο τὸ Σύστημα), γιὰ τὴ σωστὴ καὶ τὴν ἀποτελεσματική τους ἐνέργεια καὶ τούτων, ὅταν ἡ ὥρα θὰ σημάνῃ,—«στὸν ἀγῶνα τῆς ἀνορθώσεως», καθὼς λένε. Μόρφωση ἐπιστημονικὴ μὲ τὴ ζωντανὴ τὴ

γλῶσσα. Κάτου τὸ ἀεροκοπάνισμα καὶ ὁ σκολαστικισμός.

4

Ἴσως ἕνα παρουσίασμα τοῦ δημοτικισμοῦ συσσωματωμένου τώρα μὲ τὶς ὑπογραφὲς ὅλων ἐκείνων ποὺ μπήκανε στὸ νόημα τῆς Ἰδέας, κάτου ἀπὸ μιὰ διαμαρτύρηση, κάτου ἀπὸ μιὰ εὐκή, κάτου ἀπὸ μιὰ θύμηση τοῦ πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ μεταχειριστοῦνε καὶ τὸ ζήτημα τῆς Παιδείας μέσα στὴ Βουλὴ ὅταν ἔρθ' ἡ ὥρα του νὰ ξεμυτίση κ' ἐκεῖ μέσα, τώρα μὲ τὰ μέτρα τὰ ριζικὰ τοῦτα καὶ τὰ σὰν τελειωτικά, τὸ ζήτημα τῆς Παιδείας ποὺ πάντα κι ὅσο γοργὰ καὶ περαστικὰ κι ἂν γγίζεται καὶ στῶν ἀξιωματικῶν τὰ αἰτήματα καὶ στὸ ψήφισμα τῶ Συντεχνιῶν, πάντα φαίνεται πῶς κοιτάζεται ἀπὸ τὴν πιὸ σημαντική του ὄψη, ἀπὸ τὸ ρίζωμα στὴν κοινὴ συνείδηση τῆς ἀνάγκης νὰ ὀργανωθῇ *πρακτικώτερα*, ποὺ πάντα θὰ πῇ ἀντιδασκαλικά. Τὸ ζήτημα τῆς Παιδείας ποὺ δὲν ὡρίμασε ἀκόμα ἡ κοινὴ συνείδηση τόσο ὅσο γιὰ νὰ καταλάβῃ πῶς δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ προκόψῃ ἡ Παιδεία παρὰ βασισμένη πρῶτα κι ἀπ' ὅλα ἀπάνου στὸ κύριο καὶ στὸ παντοδύναμο τῆς προκοπῆς τούτης ὄργανο ποὺ εἶναι ἡ γλῶσσα· ἴσως τὴν ὥρα τούτη ἕνα τέτοιο παρουσίασμα τῆς γλωσσικῆς ἰδέας ἀπὸ τὸ μέρος τῶ δημοτικιστῶν δὲ θὰ εἶταν ἄσκημο καὶ θὰ σύντρεχε πρὸς μιὰ ἐπίδειξη καὶ πρὸς μιὰ ἐντύπωση ποὺ χρειαζότανε τώρα. Μὰ πρῶτα ξέρουμε πῶς οἱ δημοτικιστές, μὲ ὅλα τους τὰ πνεματικὰ ταιριάσματα καὶ τὰ χαρίσματα, κι ὅσο κι ἂν εἶναι πιὸ σφιχτὰ καὶ πιὸ κοινωνικὰ ἀνταμωμένοι σὲ κάποια σημαντικὰ ρωμαΐκα κέντρα, σὰ στὴν Πόλη, σὰ στὴ Σμύρνη,σὰ στὴν Κρήτη,μένουν ἀκόμα ὡς πρὸς τοῦτο πίσω στὴν Ἀθήνα ἐδῶ, καὶ πίσω, γενικά, σ' ἕνα πύκνωμα καὶ σ' ἕνα ὀργανωμένο κι ὄχι μὲ τὴν πέννα μόνο, μὰ καὶ μὲ τὸ Λόγο καὶ μὲ τὴν πραχτικὴ τὴν ἐνέργειαν ἀντάμωμα γιὰ τὴν κοινὴ τὴ δουλειά, κάτι σὰ στοὰ μασσωνική, κάτι σὰ σωματεῖο σοσιαλιστικό, κάτι σὰν πειθαρχικὸ καὶ στρατιωτικὸ συμπύκνωμα. Μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ πρᾶμα τοῦτο κάπως ὄχι εὐχάριστο, μὰ δὲν εἶναι καὶ διόλου ἀπελπιστικό, καὶ δὲν ἔχει τίποτε νὰ κάμῃ μὲ τὰ οὐσιαστικώτερα καὶ τὰ σημαντικώτερα τῆς Ἰδέας. ποὺ κ' ἔτσι τραβᾷ τὸ δρόμο της, ἀδιάφορο ἂν ἀργὰ ἢ γλήγωρα, καὶ μάλιστα δὲν εἶναι κάτι τι ἀξήγητο καὶ εἶναι κάπως καὶ λογικὸ τὸ δύσκολο μιᾶς τέτοιας συνεννόησης, γιατὶ τὸ δύσκολο τοῦτο κρέμεται σὲ πολλὰ κι ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ φυσικὸ τῆς γλωσσικῆς ἰδέας—γνώμη ποὺ δὲ μπορῶ τώρα καθαρὰ νὰ τὴν ξηγήσω καὶ τὴ ρίχνω μονάχα ἔτσι πρὸς τὸ παρόν. Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς δὲν ἔχουμε τίποτ' ἐμεῖς νὰ κάμουμε μὲ καμιὰ κανενὸς εἴδους ἐπανάσταση, ἀπ' αὐτὲς ποὺ ξεσπᾶνε καὶ πέφτουνε σὰ μπόμπες καὶ ξαφνίζουν καὶ ζαλίζουν.Ἡ δουλειά μας δὲν εἶναι νὰ δειχτοῦμε τώρα καὶ νὰ κάμουμ' ἐντύπωση. Ἡ γλωσσικὴ ἐπανάσταση ἔγινε. Καὶ γίνεται ὁλοένα. Καὶ τραβᾷ τὸ δρόμο της ἀόρατα κι ἀπείραχτα κι ἀποτελεσματικά, καὶ μ' ὅλα τὰ πειράσματα ποὺ τῆς κάνουν, καὶ μ' ὅλα τὰ καρτέρια ποὺ τῆς σταίνουν, καὶ μ' ὅλο τὸν πόλεμο ποὺ τῆς ἀνάψαν. Ἡ ἐπανάσταση τούτη, ἔξω κάπως ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ χειροπιαστά. τὸ κέντρο της ἔχει στὸν κόσμο τῶν ἰδεῶν. Ὅ,τι παρουσιάζεται πρῶτα πρῶτα θολὸ καὶ ἄμορφο καὶ σταχτερόχρωμο καὶ σκοτεινὸ σὰ σύγνεφο, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀνθρώπων τῆς ἰδέας, μὲ τοὺς ἀγῶνες τῶν πολεμιστῶν τοῦ Λόγου, ἀγάλια ἀγάλια ξεκαθαρίζεται, πυκνώνει, στερεώνει, καὶ γίνεται δέντρο βαθιορρίζωτο, γίνεται παλάτι σιδεροθεμέλιωτο. Ἡ ἐπανάσταση ἔγινε καὶ γίνεται ὁλοένα. Γίνεται μὲ τρόπο ποὺ θὰ δείξῃ τὴν ἀλήθεια, μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους ἀνάλογα, ὄχι τῶν ξαφνικῶν κατακλυσμῶν τοῦ Καδιέρου, μὰ τῶν ὁλοένα καὶ λίγο λίγο καὶ κάθε τόσο βουδῶν καὶ σὰν ἀπαρατήρητων ἀλλασμάτων τοῦ ἄγγλου γεωλόγου Λύελλου. Γίνεται ὄχι μὲ τὸ κατρακύλημα τὸ μονομιᾶς, μὰ μὲ τὸ ρυθμικὸ καὶ σὰ στοχαστικὸ ξετύλιμα. Ἡ ἐπανάσταση, διανοητική. Πρῶτ' ἀπ' ὅλες τὸ κεφάλι. «Γιὰ νὰ ξετυλιχτῇ καὶ νὰ προκόψῃ ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε πρῶτα νὰ ξετυλιχτῇ καὶ νὰ προκόψῃ ὁ νοῦς του.» Τί λόγος πιὸ ἁπλός, μὰ καὶ πιὸ χαραχτηριστὸς ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ μεγάλου φιλόσοφου Comté. Ἡ ἐπανάσταση πρῶτ' ἀπ' ὅλα δείχνεται στὸ λόγο, καὶ στὸ λόγο τὸν καλλιτεχνικό, τὸ δημιουργικό. Γλῶσσα ποὺ δείχνεται μὲ ποιητὴ σὰν τὸ Σολωμό, μὲ πεζογράφο σὰν τὸν Καρκαβίτσα, μὲ ποιητὴ μαζὶ καὶ μὲ γλωσσοπλάστη σὰν τὸν Ψυχάρη, γιὰ νὰ περιοριστῶ στὰ τρία καθολικώτερα παραδείγματα, μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ πῶς νίκησε, ἂν ὄχι *ἐνεργείᾳ*, μὰ *δυνάμει* πάντα, καθὼς λένε οἱ φιλόσοφοι. Ἡ γλωσσικὴ ἐπανάσταση κουρτισμένη. Μὲ τοὺς πολέμους της καὶ μὲ τοὺς ἥρωές της, μὲ τοὺς διωγμούς της καὶ μὲ τοὺς μάρτυρές της. Ἀκόμα δὲν εἶπε τὴν τελευταία της λέξη. Μὰ ἔχει ἀκόμα δρόμο πολὺ καὶ δρόμο δύσκολο νὰ τρέξῃ. Ποιός εἶπε πῶς πρέπει νὰ φανοῦνε μέσα στὴ Βουλὴ πολιτικὸ κόμμα οἱ ὀπαδοὶ τῆς γλωσσικῆς ἀνάστασης; Καὶ βέβαια ποὺ πρέπει. Καὶ βέβαια ποὺ τέτοιο παρουσίασμα θὰ σημειώσῃ γιὰ τὸ ζήτημα ἕνα μεγάλο σταθμὸ προκοπῆς, ἕνα, σὰ θρίαμβο, ὡρίμασμα. Μὰ τὰ κόμματα—καὶ τέτοια κόμματα—μέσα στὴ Βουλὴ—τἀποτελέσματα εἶναι μιᾶς προκοπῆς ποὺ ἁπλώθηκ' ἔξω καὶ κρατήθηκε. Γιὰ τέτοια προκοπὴ δὲν ὡρίμασε ἀκόμα ὁ κοινὸς νοῦς ὁ ρωμαΐκος. Ἔβγα ἔξω καὶ βροντοφώναξε πῶς γιὰ τὴν ἀνόρθωση τοῦ Ἔθνους χρειάζονται κανόνια. Ὅλοι θὰ σοῦ φωνάξουνε *ζήτω* καὶ κανένας δὲ θὰ παραξενευτῇ. Σὰ σοῦ βαστᾷ, ἔβγα ἔξω καὶ βροντοφώναξε πῶς γιὰ τὴν ἀνόρθωση τοῦ Ἔθνους χρειάζεται γλῶσσα· θὰνοίξουν ὅλοι διάπλατα στόματα, χάσκοντας, καὶ κανένας δὲ θὰ καταλάβῃ· τὸ μόνο ποὺ θὰ νοιώσουν εἶναι πῶς εἶται γιὰ δέσιμο. Ὁ Κοριαλλένιος ἔδωκε τὶς χιλιάδες του γιὰ τὸ στρατό μας. Πολὺ καλά. Σφίχτε του τὸ χέρι. Ποιός εἶν' ἐκεῖνος ποὺ θᾶδινε τοὺς θησαυρούς του γιὰ μιὰ ἐφημερίδα, γιὰ ἕνα περιοδικό, γιὰ μιὰ σειρὰ βιβλίων, γιὰ ἕνα σκολειό, ὅλα σφιχτοδεμένα μεθοδικὰ μὲ τὴ δημοτική μας ὀργανωμένη γλῶσσα; Δὲν ξέρω τί θὰ πάθαινε. Ἐγὼ θὰ τοῦ φιλοῦσα τὰ πόδια. Πολιτικὸ κόμμα. Ἀπὸ καιρὸ τώρα ρίχνεται καὶ ξαναρρίχνεται ἡ σκέψη τούτη σὰ νἄχῃ ἀρχίσῃ νὰ γίνετ' αἰσθητὴ ζωηρότερα ἡ ἀνάγκη του. Καλοσημαδιά. «Οἱ ἰδέες κίνητρα», λέει ὁ γάλλος φιλόσοφος Φουγιέ. Μὰ ἕνα τέτοιο κόμμα θὰ χρειάζοταν κι ἀρχηγὸ ἀπὸ ράτσα. Ποῦ βρίσκεται τοῦτος; γεννήθηκε; Κάτι μᾶς ψιθυρίζει πῶς δὲ θἀργήσῃ νὰ φανῇ. Πολιτικὸς ἀρχηγὸς ποὺ θἀντάμωνε τὴ δύναμη τοῦ Τρικούπη μὲ τὴν ἐπιστήμη τοῦ Ψυχάρη. Καλῶς νἀρθῇ. Τὸν καρτεροῦμε.

5

Ἂν κοιτάζαμε τὴν ἐπανάσταση ποὺ ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τώρα ἄρχισε πιὸ ξέσκεπα καὶ πιὸ χτυπητὰ νὰ ξετυλίγεται στὰ ἔντυπα τῶ δρόμων καὶ τῶν ἐφημερίδων, στοὺς λόγους, στὰ κηρύγματα, στὰ ψηφίσματα, καὶ στὰ κάθε λογῆς γραφίματα καὶ λαλήματα, θἄπρεπε νἀπελπιστοῦμε. Γλῶσσα μανταρίνων ἔτσι γιὰ τὸν τύπο πεταμένη μὲ μιὰ καταφρόνεση πέρα ὡς πέρα γιὰ τοὺς φελλάχους ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἀκούσουνε καὶ νὰ τὴ νοιώσουν, ὄχι νὰ τὴ νοιώσουνε σὰ γλῶσσα ποὺ κάτι βέβαια μυρίζονται πῶς θέλει νὰ τοὺς πῇ, μὰ νὰ τὴν αἰσταν θοῦνε πέρα ὡς πέρα σὰ γωνόγραφο τοῦ ἴδιου τους τοῦ ἑαυτοῦ.

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

[Ἔλαβα κάποια γράμματα ἀπὸ μερικοὺς ἀγαπημένους μου φίλους, ποὺ μοῦ παραπονιοῦνται γιατὶ νὰ γράφω τὶς «Σπασμένες ψυχὲς» τόσο ἄρρωστα, ἀπαισιόδοξα κι ἀρνητικά.

Καὶ νοιώθω τὴν ἀνάγκη στοὺς φίλους μου κὐτοὺς καὶ σὲ ὅσους ἄλλους ἀναγνώστες τοῦ «Νουμᾶ» συμφωνοῦν μαζί τους, νὰ πῶ μὲ λίγα λόγια ποιά ἡ αἰτία καὶ ποιός ὁ σκοπὸς ποὺ ἔγραψα τὸ ρομάντζο αὐτὸ καὶ ποιά θέση κατέχει σὲ κάποιο μου σύμπλεγμα ἰδεῶν.

Ἔτσι θὰ μπορέσουνε καὶ καλύτερα νὰ τὸ παρακολουθήσουν καὶ τὴν ἀρρώστεια του καὶ τὴν ἀρνητικότητά του ὄχι μόνο νὰ ἐξηγήσουν, μὰ καὶ νὰ δικαιολογήσουν, μὲ φωτεινὴ πιὰ κι ὁδηγημένη ματιὰ ἐπισκοπώντας τὸ σύνολο.

—

Οἱ «Σπασμένες ψυχὲς» εἶναι τὸ πρῶτο μέρος, τὸ ἀρνητικὸ μιᾶς τριλογίας ρομάντσων:

α) «Σπασμένες ψυχές», β) «Ζωὴ ἡ Αὐτοκρατόρισσα», γ) «Θεάνθρωπος».

Μοῦ δόθηκε κάποτε εὐκαιρία στὸ Παρίσι νὰ γνωρίσω πολλοὺς ἀπὸ τοὺς καλύτερους νέους τῆς Ἑλλάδας, ποὺ πηγαίνουν ἐκεῖ νὰ σπουδάσουν καὶ κατεβαίνουν ὕστερα κάτω στὴν Πατρίδα μὲ φούμαρα, μὲ ἀξίωσες, μὲ δικαιώματα. Πήγανε νὰ μελετήσουν, ν' ἀνοίξουνε τὰ μάτια τους καὶ τὴν ψυχή τους, ν' ἀπορουφήξουν ὅ,τι μποροῦν. νὰ πάρουν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ κι ἀπὸ τὴν πρόοδο καὶ γυρίζουν πίσω κι ὅλοι ἀπ' αὐτοὺς περιμένομε νὰ μᾶς φέρουνε τὸ φῶς τὸ ἀναστάσιμο καὶ τὸ ἀπολυτρωτικό.

Μοῦ δόθηκε εὐκαιρία νὰ τοὺς γνωρίσω ἀπὸ πολὺ κοντὰ καὶ νὰ σκύψω νὰ δῶ τὸ μηχανισμὸ τῆς ψυχῆς τους—πῶς σκέφτουνται, τί ὄνειρα ἔχουν, πῶς ἀντιλαμβάνουνται τὴ Ζωὴ καὶ τὸ καθῆκον καὶ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πατρίδα.

Τὸ θέαμα εἶναι θλιβερό. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες σπουδαστές, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ἐκειπέρα τὴν πιὸ ἐκλεχτὴ ἴσως μερίδα τῆς Ἑλληνικῆς νεότητας, μπορεῖ νὰ διαιρεθοῦνε σὲ δυὸ μεγάλες τάξεις:

α) Στὴν πλειονοψηφία, ποὺ παίρνει τὴ ζωὴ ὄχι μόνο ἐπιπόλαια καὶ στενά, μὰ καὶ ταπεινὰ καὶ πρόστυχα. Αὐτοὶ κανένα μέσα τους φτερούγιασμα δὲ νοιώθουν, καμιὰ φιλοδοξία, κανένα ὄνειρο εὐγενικό. Ἡ σέρνουνται στὰ Πανεπιστήμια καὶ προσπαθοῦν νὰ γίνουν γιατροὶ ἢ δικηγόροι μὲ τὸ δανικὸ νὰ βγάζουν τὸ ψωμί τους—ἰδανικὸ φριχτὸ γιὰ ἕνα νέο—ἢ πηγαινόρχουνται στὰ καφενεῖα, κυνηγοῦνε γυναῖκες, διαβάζουν ἐφημερίδες, κρατοῦν τὸ μαντολίνο τους ἀπὸ τὴν Πατρίδα καὶ τραγουδοῦν τὴν Ἀντριάνα καὶ χορεύουν τὸν Καλαματιανό.

(Αὐτὸ τὸ θέαμα ἀρκεῖ γιὰ ἕνα ἄνθρωπο νὰ τόνε κάμει ἀπαρηγόρητο σὲ ὅλη του τὴ ζωή).

Θαρρεῖς βρίσκουνται ἀκόμα στὴ Νεάπολη καὶ στοῦ Ψυρρῆ κι οὔτε ἰδέα ἔχουνε γιὰ τὸν ὑπέροχο διανοητικὸ ὀργασμὸ ποὺ βουᾶ καὶ γεμίζει τοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ καὶ ρήχνει κάτω καὶ τσαλαπατεῖ τόσους παλιοὺς θεοὺς καὶ τόσες στενοκέφαλες ἀντίληψες κι ὁρμές.

Ποτὲ στὰ κονσέρτα, στὶς ἐκθέσεις, στὰ θέατρα ἢ στὰ μουσεῖα. Τὸ μόνο πιᾶμα ποὺ ἀποκομίζουν φεύγοντας ἀπὸ τὸ Παρίσι εἶναι, ἴσως, καμιὰ ἀρρώστεια.

β) Στὴ μειονοψηφία. Αὐτοὶ ἔχουνε ὄνειρα καὶ φιλοδοξίες, ἡ ζωή τους φαίνεται μέσα καὶ τὸ ἰδανικό τους σκοπός,—ἀνοίγουνε τὰ μάτια, ἀνοίγουνε τὴν ψυχή καὶ θένε νὰ κλέψουν ὅσο μποροῦνε περισσότερο φῶς καὶ νὰ τὸ φέρουν καινούργιο, τίμιο, λευκὸ στὴν Πατρίδα.

Ἡ μειονοψηφία πάλι αὐτὴ ὑποδιαιρεῖται σὲ δυὸ ὁμάδες:

1) Σὲ κείνους ποὺ λένε, μὰ δὲ μποροῦν. Στοὺς μισερούς. Οἱ πόθοι τους πόθοι ἀετοῦ καὶ τὰ φτερά τους, φτερὰ πεταλούδας. Γιατὶ δὲν μποροῦνε; Γιατὶ δὲν κατορθώσανε νὰ νοιώσουν μερικὰ πράματα, τόσο ἀπαραίτητα ποὺ ἂν δὲν τὰ ξέρεις, ὅση ἀξία κι ἂν ἔχεις, βῆμα δὲν μπορεῖς νὰ κάμεις στὴ ζωή. Εἶσαι μιὰ ψυχὴ σπασμένη.

2) Σὲ κείνους—αὐτοὶ εἶναι τόσο λίγοι ποὺ ἀνατριχιάζεις ἀπὸ τὸ φόβο συλλογιζόμενος τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας—σὲ κείνους ποὺ καὶ θένε καὶ μποροῦνε. Ποῦ βρήκανε τὴν ἁρμονία μεταξὺ φτερῶν καὶ πόθων. Ποῦ μάθανε τὰ ὄνειρά τους νὰ τὰ στηλώνουνε ἀπάνω στὴν Πραγματικότητα κι ὄχι ἀπάνω στὰ σύγνεφα. Ποῦ κατορθώσανε τὰ ἰδανικά τους νὰ τὰ μαζέψουνε στὰ ὅρια τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ πραγματοποιή-

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

Ἐδῶ Γιάννης κερνᾷ καὶ Γιάννης πίνει. Μιὰ ἐφημερίδα, ἡ «Ἀκρόπολη», σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς μεγάλες της ἀστραφτερὲς στιγμὲς ὀρθοφροσύνης ἔγραφε τὶς προάλλες, ἴσα ἴσα γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κηρύγματα : «Ὅλα κατὰ τὴν αὐτὴν κλασσικὴν μέθοδον τοῦ νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὁμιλῶμεν εἰς γλῶσσαν ἀκατάληπτον, τοῦ νὰ στομφολογῶμεν, τοῦ νὰ μὴν ἐννοούμεθα ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ τοῦ νὰ ζητωκραυγάζωμεν ὅπως τὰ πρόβατα φωνάζουν ὅλα μαζὶ *μπέ! μπέ!*» Ἡ γλῶσσα τῶν ἐπαναστατῶνε μας εἶναι, νομίζεις, γιὰ νὰ κάνουνε μονάχα φιγούρα γραμματισμένων καὶ γιὰ νὰ πάρουνε καλοὺς βαθμοὺς σὲ μαθητικὰ γυμνάσματα τῆς λεγόμενης *καλλιεπείας*. Καμιὰ φροντίδα καὶ κανένας σεβασμὸς πρὸς τὸ μεγάλο τὸ μυριόψυχο πλῆθος, ἀπὸ τὸ διαβασμένο, ποὺ πρέπει τὴν καρδιά του κι αὐτοῦ νὰ συγκινήσουν, ἴσα μὲ τὸν τελευταῖο ἀγράμματο, ποὺ ἀνάγκη νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, ἴσα ἴσα, ἐκείνου νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα, τί τρέχει. Ὁ ἰδεώδικος ἀναγνώστης, ὁ ἰδεώδικος ἀκροατὴς τοῦ συγγραφέα καὶ τοῦ ρήτορα, μάλιστα τοῦ ρήτορα καὶ τοῦ συγγραφέα τοῦ ἐπαναστάτη, θεέ μου! ποιός ἄλλος πρέπει νὰ εἶναι παρὰ ὁ ἀγράμματος ; Γιατὶ ὁ γραμματισμένος πάντα θὰ νοιώσῃ τὰ λαϊκά. Μὰ πῶς θὰ νοιώσῃ ὁ ἀγράμματος τὰ μανταρίνικα ; Ἀπὸ τὸ 21, καὶ πιὸ μπροστά, σὰν πάντα, ἡ Ἑλλάδα δασκαλοκρατιέται. Πίσω ἀπὸ πολλὰ κηρύγματα κ' ἔγγραφα καὶ γράμματα καπεταναίων κρύβεται τὸ κοντύλι τὸ ψευτοκλασσικὸ τοῦ δάσκαλου. Μὰ εἶναι κάποια ὡραῖα παραδειγματικὰ παραστρατίσματα τοῦ κανόνα μὲ κάποιες προσπάθειες λευτερωμοῦ ἀπὸ τὴ δασκαλικὴ γλωσσορουτίνα. Διαβάστε τὴν προκήρυξη τοῦ Ἀλέξαντρου Ὑψηλάντη. Διαβάστε τοὺς Λόγους τοῦ Σπυρίδωνα Τρικούπη. Καὶ πάρτε παράδειγμα ἀπὸ κεῖ, ἀνίσως καὶ ἀπὸ μᾶς δὲ θέλετε τίποτε νὰκούσετε.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΗΜ. Η. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗΝ ΟΞΩΠΟΡΤΑ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Καλλιτεχνικὴ ἔκδοση τοῦ «Σεράπιου» τῆς Ἀλεξάντρειας, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ συγγραφέα.

Πουλιέται στὰ γραφεῖα τοῦ «Σεράπιου» (Revue «Serapion». Alexandrie — Egypte) *φρ. 5. Γιὰ τοὺς συντρομητάδες τοῦ «Σεράπιου» καὶ τοῦ «Νουμᾶ» φρ. 3.*

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ*

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ἦταν προσκύνημα ἡ Σαμοθράκη γιὰ τοὺς Πελασγούς, τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς Ρωμαίους· λαὸς προσκυνητάδες μαζεύουνταν ἐκεῖ. Ἀλλὰ τῶν Μεγάλων Θεῶν ἡ θρησκεία ἔσβυσε καὶ μόνο ἡ θύμησή τους σὰν ἄρωμα περασμένο ἀπομένει, πλεούμενο ἀργοπορινὰ στὸ νησιώτικον ἀέρα. Μὰ ὅπως οἱ πέτρες καὶ τὰ χορτάρια τῶν βουνῶν μιλοῦν μονάχα σὲ κείνους ποῦ ξέρουν, ἔτσι καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Παλιάπολης. Σὲ κάποια βιβλία φυλάγονται κρυσταλλωμένα παλιὰ παραμύθια ποὺ τὰ διαβάζουν ἀκόμα μερικοί.

Ἀπὸ τὴ Σαμαθράκη στὸ βασίλεμα τοῦ ἥλιου φαίνεται ποὺ ξεπροβάλλει ἀπὸ τὴ θάλασσα μέσα στὸ φῶς, μιὰ μυτερὴ πανύψηλη κορυφή, ὁ Ἄθως. Ἔγινε προσκύνημα μιᾶς ἄλλης θρησκείας. Στὰ ἱερὰ τῆς Σαμοθράκης πήγαιναν νὰ προσκυνήσουν μικροὶ καὶ μεγάλοι. Μικροὶ καὶ μεγάλοι πήγαιναν ἔπειτα στὸ ἄλλο προσκύνημα, στὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ τὰ πολλὰ μοναστήρια. Στρατηγοὶ καὶ βασιλιάδες προσκυνοῦσαν στὴ Σαμοθράκη. Πρίγκηπες γινόνταν μοναχοὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ λάτρεψαν τοῦ Καβείρους καὶ ἔκαναν τὰ μυστήρια, οἱ ἴδιοι πιστεύουν καὶ προσκυνοῦν τώρα τὸ Χριστὸ ποὺ ἡ θρησκεία του στὸ Ἅγιον Ὄρος ἔφκιασε τὰ μοναστήρια.

Οἱ ἄνθρωποι πρέπει ὅπως ὅπως νὰ γλυτόνουν πάντα, εἴτε μοναχοὶ τους εἴτε μὲ θεῶν βοήθεια. Ποιοί θεοὶ θὰ τοὺς γλυτώσουν εἶναι ἀδιάφορο. Ἂν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ χάσουν τὴ σωτήρια μαγικὴ δύναμή τους, καινούριοι πρέπει νὰ βρεθοῦν νὰ λυτρώσουν τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀγνώριστοι κατάντησαν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς Σαμοθρακίτες ποὺ τοὺς λάτρευαν ἄλλοτε. Ἔτυχε μιὰ μέρα νὰ μπῇ σὲ μιὰ σπηλιὰ καὶ νὰ κυτάξει στὸ βάθος ἕνας Σαμοθρακίτης· καὶ βλέπει κούκλες πολλὲς ποὺ στέκονταν στὴν ἀράδα. Τόσο τρόμαξε ποὺ βουβάθηκε. Ἦταν ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν, καὶ τὰ εἶχαν στήσει ἐκεῖ ἄνθρωποι τῆς γενεᾶς του.

Ἡ Σαμοθράκη πέρασε· περνᾶ καὶ τ' Ἅγιον Ὄρος. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ποὺ προσκύνησαν καὶ τῆς Σαμοθράκης τοὺς Μεγάλους Θεοὺς καὶ τὸν Ἕνα Θεὸ μὲ τοὺς Ἁγίους του, οἱ ἄνθρωποι μένουν. Τοὺς βοήθησαν οἱ θεοί, τοὺς παραστάθηκαν σ' ὅλους τοὺς κινδύνους, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔζησαν καὶ ζοῦν, ὡς τώρα. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν πέθανε μὲ τοὺς θεούς της. Οἱ θεοὶ μένουν ὅσο γιὰ νὰ σώσουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἅμα τους σώσουν πιά, τότε γίνονται περιττοί, φεύγουν αὐτοὶ καί, ἂν εἶναι ἀνάγκη, ἔρχονται ἄλλοι. Οἱ θεοὶ περνοῦν καὶ χάνονται σὰν τὰ εἴδωλα· οἱ ἄνθρωποι ὅμως μνήσκουν. Καὶ ἀπὸ κάθε θρησκείας ρίζες δυνατώτερες εἶναι οἱ ρίζες τῆς φυλῆς.

Ποιό εἶδος κοινωνικὸς ὀργανισμὸς ἔπλασε τὴ φυλὴ τέτοια ποὺ εἶναι καὶ τὴ βάσταξε αἰώνες τώρα; Ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση. Καὶ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι μονάχα ἀποτέλεσμα ἄλλων λόγων ποὺ δὲν τοὺς καλοξεδιαλύνει ὁ ἄνθρωπος. Ὅμως ἡ θάλασσα ποὺ πλάθει τ' ἀκρογιάλια καὶ τὰ πολλὰ νησιὰ καὶ ποὺ χώνεται καὶ στὶς στεριὲς τὶς ἴδιες καὶ τὶς ξεχωρίζει ἀναμεταξύ τους, φαίνεται σὰ νὰ εἶναι κάπια αἰτία.

Μὲ ποιά εἶχαν νὰ κάμουν ξένα κράτη οἱ Σαμοθρακιτες τὸν καιρὸ ποὺ ἔμεναν στὸ νησί τους οἱ Μεγάλοι Θεοὶ καὶ μὲ ποιά ἔπειτα, καὶ πῶς πάντα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους, εἶναι ζήτημα ποὺ ἐνδιαφέρει καὶ τ' ἄλλα τὰ νησιὰ καὶ ὅλη τὴ φυλή.

Ἡ Σαμοθράκη πρὶν ἀπὸ τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἦταν κράτος ξεχωριστό, μὲ πλοῖα δικά της. Στὸν ἀντικρυνὸ γιαλὸ τῆς Θράκης εἶχε δικούς της τόπους, τὴ Σάλη, τὴ Ζώνη, τὸ Σέρρειο καὶ τὴ Μεσημβρία. Ὅταν ὁ Δαρεῖος πολέμησε μὲ τοὺς Σκύθες, οἱ Σαμοθρακίτες ἀναγκάστηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχία τοῦ Μεγάλου Βασιλιᾶ. Καὶ ὅταν πάλι ὁ Ξέρξης κατεβαίνοντας νὰ πολεμήσει τὴν Ἑλλάδα περνοῦσε ἀπὸ τὴ Θράκη πῆρε καὶ σαμοθρακίτικα πλοῖα ποὺ μαζὶ μὲ τὸ στόλο του χτύπησαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὴ Σαλαμίνα. Ἕνα σαμοθρακίτικο μάλιστα βούλιαξε ἕνα ἀθηνέϊκο πλοῖο, ἀλλὰ τότε ἕνα αἰγινήτικο βούλιαξε τὸ σαμοθρακίτικο, μὰ οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ ἦταν ἀκοντιστές, πρόφτασαν καὶ χτυπώντας τοὺς Αἰγινήτες τοὺς πῆραν τὸ καράβι τους. Τὰ πολιτικὰ ὅμως πράματα ἀλλάζουν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ποὺ τοὺς βούλιαξαν ἕνα πλοῖο οἱ Σαμοθρακίτες στὴ Σαλαμίνα, ἔδιωξαν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ μεγάλο ναυτικό τους πῆραν τὰ περισσότερα νησιὰ καὶ τὶς περιθαλάσσιες πολιτείες τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Τότε στὴν ἡγεμονία τους, δηλαδὴ στὸ κράτος τους, πῆραν καὶ τὴ Σαμοθράκη καὶ τὴν ἀνάγκασαν νὰ πληρόνει βαρύτατο φόρο. Οἱ Σαμοθρακίτες, γιὰ νὰ ξεφορτωθοῦν τὸ βάρος αὐτὸ διόρισαν πληρεξούσιό τους στὴν Ἀθήνα τὸν Ἀντιφῶντα τὸ ρήτορα κ' ἔγραψε αὐτὸς τὸ λόγο του «περὶ Σαμοθράκων φόρου» ποὺ ἔγινε δεῖγμα ρητορικῆς τέχνης στοὺς κατοπινούς. Ὕστερα ὅμως ἀπὸ τὴ ναυμαχία στοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς ἡ Σαμοθράκη πάρθηκε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ μπῆκε στὴν ἡγεμονία τους. Μὲ τὴν εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους οἱ Σαμοθρακίτες. Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Φιλίππου ἡ Σαμοθράκη ἔπεσε στὴν ἐξουσία τῶν Μακεδόνων

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ 355 φύλλο.

σιμου.

Τοὺς τύπους τῆς δυαδικῆς αὐτῆς μειονοψηφίας θέλησα νὰ διαγράψω στὴν τριλογία μου αὐτή :

Α') Σπασμένες ψυχές,

Β') Ζωὴ ἡ Αὐτοκρατόρισσα,

Γ') Θεάνθρωπος.

Τὸ πρῶτο ἔργο ἀρνητικό, τὸ δεύτερο ἀρνητικοθετικό, τὸ τρίτο θετικό.

—

Α') Οἱ «Σπασμένες ψυχὲς» εἶναι ἔργο τέλεια ἀρνητικό. Ὅλα τὰ πρόσωπά του εἶναι σπασμένα. Κι ὁ Ὀρέστης κ' ἡ Χρυσούλα, κι ὁ Γοργίας.

Ὁ Ὀρέστης κλεισμένος στὸ γραφεῖο του ξόδεψε τὰ νιάτα του σὲ δογκιχώτικα κονταροχτυπήματα. Χιλιάδες ἰδέες, ὡραίες μέσα στὰ βιβλία, κωμικὲς μέσα στὴ ζωή, ἀεροκυματίζουν στὸ μυαλό του. Χιλιάδες μέσα του ἰδιότητες, ὡραίες μὰ ἀντιφατικὲς κ' ἐπομένως ὀλέθριες, ἀναταραζόντανε ἀσυστηματοποίητες, ἀπειθάρχητες, χωρὶς καμιὰ κατεύθυνση ὁρισμένη, δέρνοντας πότε δῶ, πότε κεῖ. Πότε τόνε ρήχναν ἀκράτητο στὸ κήρυγμα μιᾶς καινούργιας Θρησκείας, πότε στὸ φριχτὸ κρεβάτι μιᾶς γυναίκας, πότε στὴν ἔξταση τῶν μουσείων, πότε στὴν ἀπογοήτεψη καὶ τὸ σκεπτικισμό.

Δὲν ξέρει ὁ Ὀρέστης μήτε τί θέλει, μήτε τί μπορεῖ νὰ θέλει. Ποτὲ δὲν ἔσκυψε στὸν ἑαυτό του νὰ δεῖ ποιά εἶναι ἡ ἐξέχουσα ἰδιότητά του καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὴ νὰ ρυθμήσει τὶς μελέτες του, τὶς πράξες του, τὶς ἰδιότητες τὶς δευτερεύουσες, τὴ ζωή του ὁλόκληρη.

Τίποτα τὸ ἑνιαῖο, τὸ συστηματικό, τὸ πειθαρχημένο. Τὸν ἔδερνε μιὰ ἀναρχία τέλεα ρωμαΐκη. Ὅλες τους οἱ ἰδιότητες εἶχε καὶ καθεμιὰ τὸ φιλότιμό της, ποὺ ζυγὸ κανένα ὁ τράχηλός της δὲν μπόρεις νὰ ὑποφέρει :

Εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ ἐκδηλωθεῖ καὶ νὰ ἱκανοποιηθεῖ ἀντάρτικα, μπασιμπουζούκικα, αὐτοκέφαλα. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Ὀρέστης ἐπειδὴ μήτε τὴν ἐξωτερικὴ ζωὴ κατόρθωνε νὰ νοιώσει, μήτε τὴν ἐσωτερικὴ κατόρθωσε νὰ διαρυθμίσει, ἔσπασε.

Ἔσπασε ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ποὺ βγῆκε στὸν καθαρὸν ἀέρα ὄξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο του καὶ μίλησε τόσο ὁρμητικά, ὡραῖα κ' ἐπιπόλαια· ἐπιπόλαια, γιατὶ ἡ ζωὴ εἶναι ἀλλιῶς, εἶναι πιὸ σκληρὴ ἡ ζωὴ καὶ πιὸ ἀνυπόταχτη καὶ δὲ σκλαβώνει αὐτὴ ἔτσι εὔκολα τὸν καταρράχτη της στὰ γεωμετρικά, κανονικὰ αὐλάκια ποὺ τῆς χράζει ὁ κάθε ἀνθρωπάκος.

Ρήχτηκε ὁ Ὀρέστης ἐναντίον τῆς Πραγματικότητας, πολὺ ἀπότομα καὶ δογκιχώτικα κ' ἔσπασε. Δὲν ἔμαθε ὁ Ὀρέστης (κ' εἶναι θανάσιμη γιὰ τὸν κάθε ὀργανισμὸ αὐτὴ ἡ ἄγνοια) δὲν ἔμαθε μὲ τί τρόπο πρέπει νὰ πολεμήσομε τὴν Πραγματικότητα καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὴ φέρνομε στὰ νερά μας. Ἡ Πραγματικότητα εἶναι σὰν τὰ δυνατὰ κι ἄγρια ζῶα. Ἅμα τὴ χαδέψεις λίγο, ἅμα τὴν ἀγαπήσεις, κυλιέται στὰ πόδια σου καὶ σοῦ γλείφει τὰ χέρια. Ἂν ἀντάρτικα ρηχτεῖς καταπάνω της, τὸ ξύλινο κοντάρι σου σπᾶ, κι ὄχι μόνο δὲν κατορθώνεις τίποτα, μὰ καὶ μπορεῖ μ' ἕνα κίνημα τοῦ χοντρότατου χεριοῦ της νὰ σὲ κάμει χίλια κομμάτια.

Χρειάζεται πανουργία καὶ τέχνη, χρειάζεται λοξοδρομία καὶ μαργιολιά, γυναικήσιο χάδι, γατήσιο βάδισμα, κρεβάτι Δαλιδὰς γιὰ νὰ τὴ σκλαβώσομε, τὴν Πραγματικότητα. Ὁ σκοπός μας καὶ σκοπὸς λιονταριοῦ ἂν εἶναι, ὅπως εἴτανε τοῦ Ὀρέστη, τὸ περπάτημά μας ὅμως πρέπει πάντα νὰ εἶναι περπάτημα ἀλεποῦς.

Τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἤξερε ὁ Ὀρέστης κ' ἔσπασε. Ἂν τἄξερε, θὰ μίκραινε λίγο τὶς ἀέτειες ὁρμές του καὶ θὰ μεγάλωνε πολὺ τὰ πεταλουδίστικα φτερά του καὶ θὰ ἐρχότανε σὲ μιὰ ὡραία Ἑλληνικὴ ἁρμονία καὶ θἄξερε τότε καὶ τί νὰ ζητᾶ καὶ πῶς νὰ τὸ ζητᾶ. Καὶ δὲ θὰ φώναζε καὶ δὲ θὰ καυχότανε ἔτσι, περιφρονώντας τόσο κωμικὰ κ' ὑπέροχα τὸ χῶμα, τὸ ἅγιο χῶμα ποὺ πατοῦμε.

Οἱ ἀνίκανοι πάντα φωνάζουν καὶ καυχιοῦνται.

Οἱ δυνατοὶ σωπαίνουν καὶ προχωροῦν.

—

Ἡ Χρυσούλα πάλι ἀπὸ τὶς γυναίκες τὶς εὐγενικὲς κ' εὐκολόσπαστες, ποὺ στὶς φλέβες τους δὲν τρέχει αἷμα, γάλα μόνο καὶ ροδόσταμο. Εἶναι τόσο ἀρρωστιάρικα λεπτὴ ποὺ δὲν μπορεῖ, τῆς εἶναι ἀδύνατο πολὺν καιρὸ νὰ ὑποφέρει τὸ θυέστειο θέαμα τῆς ζωῆς. Δὲν ἔχει θέληση, δὲν ἔχει νεῦρα, δὲν ἔχει ἐγώ. Ἡ πολλή της καλοσύνη τὴν εἶχε ἀφοπλίσει ἀπ' ὅλα τὰ ὅπλα, ὄχι μόνο τὰ ἐπιθετικὰ μὰ καὶ τ' ἀμυντικὰ ποὺ χωρὶς αὐτὰ σκοτωνόμαστε στὸν ἀγώνα τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι γυναίκα, εἶναι λουλούδι. Εἶναι ἕνα κρινάκι τῆς ἀμμουδιᾶς ποὺ λίγο νὰ τοῦ σιμώσεις, ὅλα του τὰ φυλλαράκια ἀρχίζουνε καὶ τρέμουν κι ἅμα τὸ πιάσεις ἀπὸ τὸ λίκι δὲν μπορεῖ νὰ βασταξει τὸ βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ λυγίζει. Ἔτσι κ' ἡ Χρυσούλα. Λυγίζει σκλάβα

πού τῆς ἄφησαν ὡς τόσο καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτονομία της, καὶ ὁ πρῶτος ἄρχοντάς της καὶ τότε ἀκόμα ἔμεινε μὲ τὸ ὄνομα «βασιλεύς». Ὅταν ὁ στερνὸς βασιλιᾶς τῶν Μακεδόνων ὁ Περσέας κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Παῦλο Αἰμύλιο ἔφυγε γιὰ νὰ γλυτώσει στὸ ἄσυλο τῆς Σαμοθράκης, ἦρθαν καὶ κεῖ οἱ Ρωμαῖοι, κι αὐτὸν τὸν ἔπιασαν καὶ τὸ νησὶ τὸ πῆραν. Μὰ καὶ τοῦτοι ἄφησαν στοὺς Σαμοθρακίτες τὴν αὐτονομία τους. Ὁ Πλίνιος τὸν πρῶτο αἰῶνα μετὰ τὸ Χριστὸ τὴν ὀνομάζει τὴ Σαμοθράκη ἐλεύθερη πολιτεία. Τὸ Ρωμαϊκὸ κράτος στὴν Ἀνατολὴ γίνεται σιγὰ σιγὰ βυζαντινό· ὁ χριστιανισμὸς χώνεται σ' ὅλους τοὺς τύπους ἀγάλι ἀγάλι καὶ σβύνει ὁλότερα τὴ λάμψη τῶν ἀρχαίων θεῶν ποὺ καὶ μόνοι τους ξέπεφταν. Ἔσβυσε καὶ τῆς Σαμοθράκης ἡ φεγγοβολή, καὶ ἔμεινε νησὶ μικρὸ καὶ ἀσήμαντο σὰν τόσα ἄλλα. Καὶ ἐξουσίαζαν τὴ Σαμοθράκη οἱ Βυζαντινοὶ ὡς ποὺ χύμιξαν κατὰ τὴν Ἀνατολὴ οἱ Φράγκοι σταυροφόροι. Τότε τὸ νησὶ πέφτει στὰ χέρια τῆς βενετσάνικης οἰκογένειας τῶν Δάντολων. Ὁ Ἰωάννης Δούκας Βατάτσης τὸ παίρνει πίσω ἀπὸ τοὺς Βενετσάνους ὡς ποὺ κάποιος Παλαιολόγος δίνει τὴ Σαμοθράκη προῖκα μιᾶς Παλαιολογίνας ποὺ τὴν πῆρε πρίγκηπας τῆς Μιτυλήνης Γενοβέζος τῆς οἰκογενείας τῶν Γατελούζων. Ἀπὸ τοὺς Γενοβέζους ἁρπάζουν τὸ νησὶ οἱ Τοῦρκοι, ποὺ αὐτοὶ τὴν ἔχουν ὡς τὰ τώρα.

Ἄλλαξε πολλοὺς κυρίους τὸ νησὶ κι ὅμως ἔμεινε πάντα ἑλληνικὸ καὶ πάντα εἴτε αὐτόνομο εἴτε αὐτοδιοίκητο, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν ἀνεξάρτητη πολιτεία πρὶν ἀπὸ τοὺς Πέρσες, ὡς σήμερα ποὺ τὴν ὁρίζουν οἱ Τοῦρκοι. Στοὺς διάφορους κυρίους πλήρονε μὲ τὴν ἀράδα φόρο καὶ τώρα τὸ ἴδιο κάνει—πληρόνει δοσίματα στοὺς Τούρκους. Μὰ τὰ ἐσωτερικά της τὰ κυβερνοῦν οἱ νησιώτες μοναχοί τους, καὶ τὰ κυβερνοῦν ἔτσι ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ φυλάξουν τὴν ἑλληνική τους ὑπόσταση.

Ἡ τωρινὴ Σαμοθράκη ἔχει κοινότητα ποὺ εἶναι συνέχεια τῆς σαμοθρακικῆς πολιτείας ποὺ περιγράφει ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀδιάφορο ἂν ἄλλαξαν ὀνόματα οἱ ἄρχοντες, τὰ πράματα μένουν τὰ ἴδια. Τότε ὁ πρῶτος ἄρχοντας λεγόταν «βασιλεὺς» καὶ ἦταν θρησκευτικὸς μαζὺ καὶ πολιτικὸς ἄρχοντας. Τώρα ὁ ἄρχοντας λέγεται «δεσπότης».

Ἐπειδὴ ἡ ἕδρα τοῦ δεσπότη εἶναι στὴ Θράκη ἔχει ἀντιπρόσωπό του στὸ νησὶ τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο, εἴτε λαϊκὸ εἴτε κληρικό. Ἔχει διορισμένους καὶ παπάδες ποὺ λειτουργοῦν στὶς ἐκκλησές, βαφτίζουν, μυρόνουν, στεφανόνουν, ἁγιάζουν, διαβάζουν νεκροὺς καὶ κάνουν σαρανταλείτουργα. Γιὰ κάθε ἱεροπραξία πληρόνονται ἀπὸ τοὺς ἔνδιαφερόμενους. Ὁ δεσπότης παίρνει ἐμπατίκι ἀπὸ τοὺς παπάδες καὶ ἀπὸ κάθε οἰκογένεια τὰ κανονικά του· ἔχει καὶ τὰ τυχερά του.

Τὶς ἐκκλησίες τὶς φροντίζουν οἱ ἐπίτροποι καὶ τὰ σχολεῖα οἱ ἔφοροι. Οἱ δημογέροντες μαζὺ μὲ τὸ δεσπότη δικάζουν οἰκογενειακὲς καὶ κληρονομικὲς διαφορές, συμβιβάζουν καὶ ἄλλες ἰδιωτικὲς διαφορὲς καὶ ἀποφασίζουν γιὰ τὰ κοινοτικὰ συμφέροντα. Ἐπιτρόπους, ἐφόρους καὶ δημογέροντες τοὺς ἐκλέγει ὁ λαὸς κάθε δυὸ τρία χρόνια σὲ γενικὴ συνέλευση, γιατὶ αὐτὸς ξέρει καλλίτερα τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς ἄξιους γιὰ νὰ κυτάζουν τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου· καὶ ὁ δεσπότης ἐπικυρόνει μονάχα τὴν ἐκλογή. Δημογέροντες εἶναι εἴτε οἱ ἴδιοι οἱ ἔφοροι καὶ ἐπίτροποι μαζὺ εἴτε καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴν κοινότητα σὲ κάθε περίσταση, συμφωνοῦν τὸ δάσκαλο καὶ τὴ δασκάλα, καὶ ὁ δεσπότης μονάχα ἐπικυρόνει τὸ διορισμό, συνάζουν τὰ κοινοτικὰ χρήματα, πληρόνουν μισθοὺς σὲ καντηλάφτες, ψάλτες καὶ δασκάλους, βάζουν δραγάτες καὶ δασοφύλακες σὰν εἶναι ἀνάγκη, φροντίζουν τοὺς δρόμους τοὺς κοινοτικούς, τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰ νεκροταφεῖα, κυτάζουν τὰ κοινοτικὰ χτήματα, οἰκόπεδα καὶ σπίτια ποὺ τὰ εἰσοδήματά τους χρησιμεύουν πάλι γιὰ τὶς κοινοτικὲς ἀνάγκες. Πληρόνουν οἱ νησιώτες δοσίματα στοὺς κυρίαρχους Τούρκους μὰ πληρόνουν χώρια καὶ στὴν κοινότητα ἔμμεσους καὶ ἄμεσους φόρους. Οἱ δίσκοι, ἂς ποῦμε, ποὺ βγάζουν στὴν ἐκκλησιὰ εἶναι ἔμμεσος φόρος γιὰ τὴ συντήρηση τῆς ἐκκλησιᾶς, γιὰ τοὺς παπάδες καὶ γιὰ τὰ σκολειά. Κάποτε ἀφίνουν μικρὰ ποσοστὰ στὴν κοινότητα ὅσοι μπάζουν στὸν τόπο ἢ βγάζουν προϊόντα· καὶ αὐτὸς ἔμμεσος φόρος. Τὰ βασιλικὰ δοσίματα εἶναι ἡ κοινότητα ὑπεύθυνη νὰ πληρωθοῦν στὸ κράτος, γι' αὐτὸ μεταξύ τους οἱ νησιώτες ξεμοιράζονται τοὺς φόρους ποὺ κάθε σπίτι ἢ κάθε ἄτομο ἔχει νὰ πληρώσει τὸ χρόνο.

Μὲ τὸν τρόπο τοῦτον ὁ ἐπικυρίαρχος κάνει οἰκονομίες. Τί ἀνάγκη νὰ ἔχει πολλοὺς ὑπαλλήλους; Ἔχει διορισμένο ἕνα μουντίρη στὴ Χώρα καὶ κάθεται στὸ ξεχαρβαλωμένο κάστρο τῶν Γενοβέζων, ἔχει καὶ ἕναν ὑποτελώνη—λιμενάρχη καὶ ἕνα λοχία μὲ τέσσερεις χωροφύλακες γιὰ τὴν ἀσφάλεια τάχα τοῦ νησιοῦ. Ἀπὸ τοὺς χωροφύλακες δυὸ εἶναι Ἀρβανίτες καὶ οἱ ἄλλοι δυὸ Σαμοθρακίτες. Ὁ μουντίρης δὲν ἀνακατεύεται στὰ νησιωτικὰ πράματα παρὰ μόνο ἂν τύχει καὶ γίνει κανένας καυγᾶς μὲ μαχαιρώματα, εἴτε ὅταν παρασκοτίσει τὸν τόπο κανένας κατσικοκλέφτης ἢ ὅταν χρειαστεῖ νὰ βοηθήσει τὸ δημόσιον εἰσπράχτορα ποὺ ἔρχεται πότε πότε ἀπὸ τὴ Ρούμελη γιὰ νὰ πάρει τὰ βασιλικὰ δοσίματα. Ὅταν εἶναι πάρα πολὺ ἄγριος ὁ μουντίρης ἐνεργοῦν οἱ νησιώτες μὲ πλάγια μέσα, πρὸ πάντων μὲ χρήματα, καὶ τὸν βγάζουν. Καὶ στὰ 1855 βρέθηκε κάποιος πολὺ σκληρὸς μουντίρης καὶ χριστιανομάχος καθὼς τὸν ἔλεγαν οἱ νησιώτες, ὁ Χουσεῖν-ἐφέντης. Δὲ θὰ κατάφεραν, φαίνεται, νὰ τὸν ξεφορτωθοῦν ἀλλοιῶς οἱ Σαμοθρακίτες καὶ ἀποφάσισαν, καὶ δυό τους τὸν ξεμπέρδεψαν.

Ἔτσι ἐπάνω κάτω πέρασαν οἱ νησιώτες καὶ μὲ τοὺς ἄλλους καταχτητὲς τοῦ νησιοῦ τους. Οἱ Ἕλληνες ζοῦν πάντα αὐτόνομοι ἢ ἰδιοκυβέρνητοι ὅσο καὶ νὰ εἶναι πολιτικῶς σκλάβοι τῶν δυνατώτερών τους λαῶν. Ἐπειδὴ δὲν καταφέρνουν πάντα νὰ κρατήσουν τὴν πολιτική τους ἀνεξαρτησία καὶ νὰ ζοῦν ὅλοι μαζὺ σὲ κράτος ἀνεξάρτητο, ἑλληνικό, μεγάλο, κάθε πολιτεία κυβερνιέται ἡ ἴδια ὅπως ξέρει. Καὶ εἶναι οἱ ἑλληνικὲς οἱ πολιτείες—καὶ κοντὰ στὶς πολιτείες καὶ τὰ χωριὰ—τὰ κύτταρα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὅπου καὶ ἂν βρεθοῦν δέκα Ἕλληνες φτειάνουν ὁ καθένας πρῶτα τὴν καλύβα τους καὶ ἔπειτα τὴν κοινότητά τους κανονίζοντας τὴ ζωή τους μὲ τρόπο ἑλληνικό, συμφωνοῦν πῶς θὰ κυβερνήσουν τὰ ἐσωτερικά τους καὶ τὰ ἰδιαίτερά τους, καὶ ἀποφασίζουν, ὅπως τοὺς τὸ ἐπιβάλλει καὶ ἡ ἀνάγκη, ποιά θὰ εἶναι ἡ σχέση τους μὲ τὸν κυρίαρχο, ὅποιος καὶ νὰ εἶναι.

Καὶ ἔτσι, εἴτε ὑπάρχει εἴτε λείπει ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία στοὺς Ἕλληνες, οἱ πολιτείες τους μένουν πάντα κάπως αὐτόνομες καὶ αὐτοδιοίκητες. Αὐτὸ πάντα γλύτωσε τὴν ἑλληνικὴ φυλὴ ἀπὸ τὴν τελειωτικὴ καταστροφή, καὶ πάλι θὰ τὴ γλυτώσει. Καὶ οἱ καταχτητὲς ποὺ πλάκωσαν ὁ ἕνας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἄλλο στὰ ἑλληνικὰ τὰ χώματα, βλέποντας πῶς οἱ Ἕλληνες εὔκολα ὑποτάζονται στὴν πολιτική τους κυριαρχία, τοὺς ἀφίνουν νὰ ζοῦν μεταξύ τους ὅπως θέλουν. Γιατὶ τοῦτο μονάχα ἀπαιτοῦν οἱ καταχτητές, νὰ μὴν ἀντιστέκονται παρὰ νὰ τοὺς ὑπακούουν οἱ λαοὶ στὴν *πολιτική* τους ἐξουσία, ὄχι σὲ τίποτε ἄλλο. Τὰ παρὰ πέρα δὲν τὰ πολυεξετάζουν. Καὶ φέρνονται ἔτσι γιὰ δυὸ λόγους· γιὰ νὰ μὴν ἀπελπίζουν καὶ ἀγριεύουν τοὺς ὑποταγμένους λαοὺς καὶ γίνουν ἐπικίνδυνοι στὴν κυριαρχία τους· καὶ γιὰ νὰ ἀποφεύγουν τὸν πολὺ κόπο, τοὺς πολέμους καὶ τὰ αἵματα. Σὰν πολιτικοὶ ποὺ εἶναι, νοιώθουν πῶς τοὺς συμφέρει νὰ ἀναγνωρίζουν κοντὰ στὰ δικά τους καὶ τὰ τοπικὰ συμφέροντα ἀντὶ νὰ τὰ πολεμοῦν· καὶ τοὺς φτάνει μονάχα νὰ μὴ γυρέψουν ποτὲ οἱ ὑποταχτικοί τους πολιτικὴ ἀνεξαρτησία. Οἱ καταχτητὲς κάνουν ὅσον κόπο χρειάζεται γιὰ νὰ ἀναγκάσουν τοὺς λαοὺς νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν πολιτική τους ὑπεροχὴ καὶ ἐξουσία. Σκοπός τους δὲν εἶναι νὰ ἐξαντληθοῦν πολεμῶντας, ἀπὸ πεῖσμα μονάχα, νὰ σβύσουν κάθε ξένη ζωὴ γύρω τους. Ἅμα οἱ ξένοι λαοὶ τοὺς ἀναγνωρίσουν πολιτικοὺς κυρίους, αὐτὸ τοὺς φτάνει, καὶ τότε γιὰ ἀντάλλαγμα τάχα οἱ κυρίαρχοι τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ κυτάζουν οἱ ἴδιοι τὰ ἰδιαίτερά τους, τὰ τοπικὰ συμφέροντα. Μόλις οἱ ὑποταγμένοι δείξουν πῶς σηκόνουν κεφάλι, θὰ τοὺς χτυπήσουν ἐκεῖνοι κατακέφαλα. Καὶ οἱ ὑποταγμένοι πάλι ἔχουν κι αὐτοὶ τὸ πολιτικό τους συμφέρον· νοιώθουν πῶς γιὰ νὰ μὴν τοὺς πάρει ὁ δυνατός, ὁ καταχτητής, ὅλη τὴ ζωή τους, πρέπει νὰ τοῦ παραχωρήσουν κάτι, καὶ τοῦ παραχωροῦν τὴν

τῆς Καλοσύνης καὶ τῆς Ἀγάπης, στριγμώνεται σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς κάμερας, χαμογελᾶ καὶ πεθαίνει.

Κ' εἶναι κι ὁ Γοργίας ποὺ ζεῖ καὶ δὲ ζεῖ, παραμιλεῖ καὶ δὲ μιλεῖ, κυτάζει καὶ δὲ βλέπει. Προγονόπληχτος παραδέρνει σὲ κόσμους ὡραίους μὰ ἀνύπαρχτους καὶ δὲν μπορεῖ ποτέ του νὰ νοιώσει πῶς κάμποσα χρόνια περάσανε ἀπὸ τὴν «ἐν Σαλαμῖνι» ναυμαχία.

Ἀφαιρεμένος, ὀνειροπλαταγμένος. Τόνε κλέφτουνε μιὰ μέρα κι ἀντὶ νὰ πάει στὴν ἀστυνομία νὰ καταγγείλει τὴν κλεψιά, πάει στὴν Ἀφροδίτη τῆς Μήλου νὰ τῆς πεῖ τὸν πόνο του. Στὸ δρόμο ἕνα αὐτοκίνητο περνᾶ καὶ τόνε σκοτώνει. Πλύνουνε, καθαρίζουνε τὸ πεζοδρόμιο ἀπὸ τὰ αἵματα κι ὁ Γοργίας ἐξαφανίζεται ἀπὸ προσώπου τῆς Γῆς.

Ἄνθρωποι κ' οἱ τρεῖς σπασμένοι. Ἄνθρωποι μὲ ὡραιότητες μέσα τους, μὰ μὲ τόση ἐπιπόλαια κι ὀνειροπόλα ἀντίληψη, ποὺ μήτε ὠφέλιμοι εἶναι στὴν κοινωνία μήτε κὰν βιώσιμοι. Μέσα τους ἔχουνε τὸ χαμό τους. Καὶ τοὺς σακάτηδες αὐτοὺς ἡ Ζωή, καλύτερη διοργανωμένη ἀνθρώπινη ἀστυνομία, τοὺς σαρώνει ἕνα πρωὶ ὅλους κι ἀφήνει τὴ θέση ἀδειανὴ γιὰ ἄλλους ὀργανισμοὺς πιὸ δυνατοὺς (ἂς εἶναι καὶ πιὸ παχύδερμοι) καὶ πιὸ προσαρμοσμένους στὴν ἀληθινὴ τριγύρω τους ζωή.

Βλέπετε εἴτανε ἀδύνατο παρὰ ἀρνητικὰ νὰ γραφοῦνε οἱ «Σπασμένες ψυχές».

—

Β') Στὸ β' μέρος τῆς τριλογίας, στὴ «Ζωὴ τὴν Αὐτοκρατόρισσα», προσπάθησα νὰ δείξω τὴν ἀληθινὴ ζωὴ ποὺ γκρεμίζει συστήματα ἀνθρώπων κοντόφθαλμων καὶ ποὺ ὡς τώρα δὲν μπορέσαμε νὰ χαροῦμε, δεμένοι ἀπὸ στονομέτωπες ἀντίληψες τῶν πατέρων μας καὶ τῶν Δασκάλων. Ὁ Ἥρωας στὸ β' αὐτὸ ρομάντζο—τὸ ἀρνητικοθετικὸ—προχωρεῖ ἕνα βῆμα πέρα ἀπὸ τὸν Ὀρέστη: Ἔνοιωσε τέλεια τὴν ἐξωτερικὴ ζωή, μὰ δὲ μπόρεσε νὰ κάμει καὶ τὸ τρίτο βῆμα (ποὺ κάνει ὁ «Θεάνθρωπος») νὰ νοιώσει καὶ τὴν ἐσωτερική του ζωὴ καὶ νὰ ὑποβάλει σὲ πειθαρχία στρατιωτικὴ ὅλες του τὶς ἰδιότητες καὶ τὶς ὁρμές. Καὶ γι' αὐτὸ ἀναμαλλιάρικα κι ὡσὰν μπόρα ρήχνεται στὸν καταρράχτη τῆς Ζωῆς. Ὅλους της τοὺς κρουνούς, ὅλες της τὶς χορὲς καὶ τὶς πίκρες, θέλει νὰ τὶς χαρεῖ. Ἡ Ζωὴ τοῦ ξεσκεπάζεται ξάφνου, ὡς μιὰ τραγωδία ὑπέροχη, ὡς ἕνα θέαμα τόσο ὄμορφο καὶ τόσο τρομαχτικό, ποὺ ζαλίζεται ὁ Ἥρωας, μεθᾶ, ρήχνεται ἀπάνω της διεγερμένος ἀπὸ τὴν κανθαρίδα τοῦ βέβαιου θανάτου. Σὲ βάρβαρο θρακικὸ μεθήσι ξεσπᾶ. Θέλει νὰ περπατήσει καὶ δὲν μπορεῖ. Χορεύει.

—

Γ') «Θεάνθρωπος». Πιὸ ἁρμονικά, πιὸ ἥρεμα κι ἀριστοκρατικὰ—πιὸ ὀλύμπια, πρέπει ν' ἀντικρύζομε τὴ Ζωή. Μπροστά της, μήτε γονυκλισίες σκλάβων κι ἀνήμπορων, μήτε ἀκαταδεχτοσύνη ἀπαισιόδοξων καὶ ἀσκητάδων, μήτε λύσσα εὐνούχων καὶ Σατύρων.

Μήτε νὰ σποῦμε ἀνίκανοι, μήτε νὰ χορεύομε ξεστήθωτοι καὶ μεθησμένοι. Ὡραῖα καὶ ἥμερα νὰ περπατοῦμε.

Ξέρομε τώρα καὶ τὴν ἐξωτερικὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐσωτερική μας. Κ' ἐπιβάλλομε στὶς ἰδιότητές μας μιὰ τέτοια εὐρυμέτωπη πειθαρχία, ποὺ νὰ δεχόμαστε ὅσο μποροῦμε πιὸ ἁρμονικῶς διονυσιακὰ ὅλες τὶς ἀνατριχίλες τῆς ζωῆς.

Ξέρει ὁ Θεάνθρωπος σοφὰ νὰ χαλινώνει τὴν ὁρμή του κι ὀλύμπια νὰ συγκρατεῖ νὸ διονυσιακὸ ξέσπασμα τῶν παθῶν του. Παίρνει τὸ ποτήρι ποὺ τοῦ ταιριάζει κι ἀπλώνει τὸ χέρι, χωρὶς θεατρικά, φανφαρόνικα κινήματα, χωρὶς σκλαβόψυχες ὑποταγὲς καὶ τὸ γεμίζει ἀπ' ὅλους τοὺς κρουνοὺς τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου.

—

Ἀναγκάστηκα γιὰ ἔργα ἀνέκδοτα ἀκόμα νὰ μιλήσω, γιατὶ ἔτσι μόνο μοῦ φάνηκε δυνατὸ νὰ τοποθετήσω τὶς «Σπασμένες ψυχὲς» καὶ νὰ δείξω τί θέση κατέχουνε σὲ κάποιο μου νοητικό, τρισυπόστατο συνδυασμό.

Ἔτσι καὶ καλύτερα θὰ ἐννοηθοῦν καὶ μὲ κάποια τώρα φωτεινότερη ἐπίγνωση οἱ φίλοι μου, ποὺ μοῦ παραπονεθήκανε, θὰ παρακολουθήσουν καὶ θὰ ἐννοήσουν τὸ τρίκλισμα καὶ τὸ κατρακυλητὸ καὶ τὸ θρυμμάτισμα τῶν σπασμένων ψυχῶν τοῦ Ὀρέστη, τῆς Χρυσούλας καὶ τοῦ Γοργία.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ

πολιτική τους ἀνεξαρτησία. Δίνουν τοῦ Δράκου νὰ φάει κάτι, ἀφοῦ εἶναι Δράκος καὶ πρέπει νὰ τρώει. Καὶ ἔτσι γλυτόνουν τοὐλάχιστο τὸ πετσί τους καὶ μὲ τὸ πετσί τους τὴν ἐθνική τους ὕπαρξη. Κάθε κατάχτηση εἶναι σιωπηρὴ συμφωνία τοῦ καταχτητῆ μὲ τοὺς ὑποταγμένους καὶ νέα ἰσορροπία ἀπὸ συμφέροντα.

Ἔτσι ἡ Σαμοθράκη ἔμεινε πάντα ἰδιοκυβέρνητη καὶ ἑλληνική. Οἱ διάφοροι ξένοι καταχτητὲς πέρασαν ἀπὸ τὴ Σαμοθράκη ὅπως περνοῦν ἀπὸ τὸν καθρέφτη ἀπὸ πάνω διάφορες μορφὲς ἀνθρώπων. Καὶ κεῖ ποὺ θαρροῦσαν πὼς εἶχαν πιὰ ὑποτάξει ὁλότελα τὸ νησὶ καὶ τὸ εἶχαν κάμει παντοτεινὰ δικό τους, ἐκεῖ ποὺ φαντάζουνταν πὼς εἶχαν φτειάξει τοὺς κατοίκους κατὰ τὴ δική τους τὴν κρυφὴ ἐπιθυμία, ἐκεῖ ξέπεφτε ἡ ἐξουσία τους ἡ πολιτική, ἔφευγαν ἀπὸ τὸ νησί, καὶ ἔμεναν πάλε οἱ Σαμοθρακίτες Σαμοθρακίτες, ἀκέριοι. Καὶ ἔρχουνταν τότε ἄλλοι κύριοι καὶ ὅριζαν τὸ νησί, μὰ τὸ νησὶ δὲν ἄλλαζε μορφὴ καὶ ὅπως τὰ βράχια του ἦταν καὶ ἔμεναν ἀπὸ γρανίτη, ἔτσι καὶ οἱ κάτοικοί του ἔμεναν Ἕλληνες.

Κανένας πολιτισμὸς δὲν ἀντικατάστησε τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ στὴ Σαμοθράκη. Κανένας δὲ χώθηκε στὴν ψυχὴ τῶν νησιωτῶν γιὰ νὰ τὴν ποτίσει καὶ νὰ τὴν ἀλλάξει. Ὅ,τι μπορεῖ καὶ ἀφομοιόνει ὁ Ἕλληνας ἀπὸ τοὺς ξένους πολιτισμούς, τὸ παίρνει καὶ τὸ κάνει δικό του· μὰ λιγωστὰ πράματα μπορεῖ καὶ ἀφομοιόνει. Τὰ περισσότερα τοῦ μένουν ξένα, δὲν τὸν ἀγγίζουν κἄν, ἢ δὲν μπαίνουν μέσα του. Ποτὲ ὡς τὴν ὥρα δὲν ξέχασε τὸν ἑαυτό του ὁ Ἕλληνας.

Ἔτσι διοίκησαν τοὺς Ἕλληνες ὡς τώρα ὅλοι οἱ ξένοι καταχτητές, Πέρσες, Ρωμαῖοι, Βενετσιάνοι, Φράγκοι καὶ Τοῦρκοι. Ἔτσι τοὺς διοίκησαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι, Σπαρτιάτες, Θηβαῖοι ἢ Μακεδόνες. Μονάχα ὅταν ἦρθαν οἱ νέοι Ἕλληνες καταχτητές, οἱ πολιτικοὶ καὶ νομοθέτες τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους, τότε καταργήθηκαν οἱ κοινότητες, σβύστηκε ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, μὲ μιὰ μονοκοντυλιά, μ' ἕνα νόμο. Τὸ ἴδιο κάνουν τώρα καὶ οἱ Βούλγαροι γιὰ τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες ποὺ εἶναι στὴ σημερινὴ Βουλγαρία. Γιὰ νὰ πνίξουν τὴν ἑλληνικὴ ζωὴ τσαλαπάτησαν τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες καὶ τὶς διαλύσανε. Ξέρουν τί κάνουν, ἐκεῖνοι. Οἱ ἄλλοι ξένοι τὶς σεβάστηκαν τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες, ὅλοι. Μονάχα οἱ Ἕλληνες ἄρχοντες τοῦ νέου κράτους καὶ οἱ Βούλγαροι τὶς ἀφάνισαν. Χαλνῶντας τὶς κοινότητες, χάλασαν κάτι στερεό, κάτι ὀργανωμένο, κάτι ποὺ ζοῦσε καὶ ἦταν φυσικό. Οἱ Ἕλληνες ἄρχοντες δὲ σεβάστηκαν ἕναν ὀργανισμὸ ποὺ τοὺς γλύτωσε ὡς τώρα ἀπὸ χίλιους θανάτους, καὶ θὰ τοὺς γλυτόνει πάντα, ἂν τὸ θέλουν. Ὡς τὰ τώρα εἶχε ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ τοὐλάχιστο τὴ θέληση τῆς αὐτοσυντηρησίας. Μήπως καὶ αὐτὴν τὴν ἔχασε;

Ἀλλὰ καὶ τί ἀξίζει *νὰ θέλει νὰ ζῆ* μιὰ φυλή, *ἂν δὲ θέλει καὶ νὰ νικήσει;* Καὶ πῶς θὰ νικήσει ἂν δὲν ἑνωθεῖ ὅλη καὶ δὲ φτειάσει ἕνα κράτος μεγάλο καὶ δυνατό, ὀργανισμὸ πολιτικὸ μὲ βάση τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, ἀφοῦ τέτοιο εἶναι τὸ φυσικό της;

(*Ἀκολουθεῖ*)

ΙΔΑΣ

Η ΚΥΒΕΛΗ

(*Ἀνοιχτὸ γράμμα στὴν κ. Κυβέλη Ἀδριανοῦ*)

Ἀγαπητὴ κυρία,

Δὲ θὰ σᾶς συχαρῶ γιὰ τὴ μοναδικὴ ἐπιτυχία σας τὴ Δευτέρα βράδι στὶς «Ἁλυσσίδες» καὶ «Στὴν ὀξώπορτα». Θὰ συχαρῶ τὸν ἑαυτό μου ποὺ ἀξιώθηκα νὰ ἰδῶ, ζωντανεμένα ἀπὸ τὴν ὑπέροχη τέχνη σας, δυὸ πλάσματα τῆς φαντασίας μου, τὴν *Ἀστρούλα* καὶ τὴ *Λίνα* καὶ νὰ δοκιμάσω γιὰ λίγες εὐτυχισμένες στιγμὲς μιὰ τόσο δυνατὴ συγκίνηση, ποὺ ἡ θύμησή της θὰ μὲ συντροφεύει σ' ὅλη μου τὴ ζωή.

Περισσότερο στὴν τέχνη σας παρὰ στὰ ἔργα μου, τὴ χρωστῶ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ διαλεχτοῦ κοινοῦ τοῦ θεάτρου σας νὰ βγῶ στὴ σκηνή, καθὼς καὶ τὰ τόσο ἐνθουσιώδικα χεροκροτήματά του. Νὰ δεῖτε, χεροκροτοῦσε τὶς «Ἁλυσσίδες» κι ὁ κ. Ξενόπουλος, καθὼς τὸ μολογεῖ κι ὁ «Monde Hellenique» τῆς Τρίτης (Mr Xénopoulos qui se trouvait dans la salle a vivement applaudies, après avoir écrit l' année dernière une demi-douzaine d' articles contre cette piéce), κ' ἔτσι κοντὰ στὰ τόσα ἄλλα, σᾶς χρωστῶ καὶ τὰ χεροκροτήματα ἑνὸς τόσο δύσκολου κριτικοῦ.

Δὲ θέλω νὰ σᾶς ζαλίσω περισσότερο. Ἡ εὐγνωμοσύνη μὲ δυὸ λόγια φανερώνεται καὶ θαρρῶ τὰ εἶπ' αὐτὰ τὰ δυὸ τὰ λόγια. Μιὰ μέρα θὰ γραφεῖ πλατιὰ τί χρωστάει τὸ νεοελληνικὸ θέατρο σὲ σᾶς, μὰ τί χρωστάει καὶ στὸν κ. Χρηστομάνο ποὺ ἕνα τόσο σπάνιο τάλαντο, σὰν τὸ δικό σας, τὸ πῆρε στὰριστοτεχνικά του χέρια καὶ τὄπλασε ἀληθινὸ καλλιτέχνημα. Καὶ συλλογίζουμαι τώρα πὼς πρέπει νἆναι ἀρκετὴ παρηγοριὰ γιὰ τὸν πρῶτο δάσκαλό σας τὸ πὼς τὸ ἴδιο βράδι ποὺ σφυριζότανε καὶ μαξιλαρωνότανε ἄγρια στὴ «Νέα Σκηνὴ» ὁ «Κοντορεβιθούλης» του, ἀποθεωνότανε ἕνα ἄλλο ἔργο του, ἡ Κυβέλη, στὸ Βαριετὲ στὰ δυό μου σκηνικὰ ἔργα.

Μ' εὐγνωμοσύνη

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο "ΝΟΥΜΑΣ,"

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα Δρ. 5.— Γιὰ τὶς Ἐπαρχίες δρ.

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμαστε καὶ τρίμηνες (2 δρ. τὴν τριμηνία) συντρομές.

Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἂ δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συντρομή του.

10 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 10

Τὰ περασμένα φύλλα τοῦ Νουμᾶ πουλιοῦνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμή.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιόσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλή, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδερόδρομου Ὁμόνοια), στὸ κιόσκι Γιαννοπούλου (Χαυτεῖα), στὰ βιβλιοπωλεῖα Ἑστίας« Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλή).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πρακτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων, στὸν Πύργο στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ κ. Κ. Βαρουξῆ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τί θὰ γίνει — Ὁ Καρκαβίτσας — Τὸ συμπέρασμα — Τὸ Ἐπαναστάτες! — Ἡ δωρεὰ τοῦ Κοργιαλένιου. — Ὁ τύπος καὶ ἡ ἐπανάσταση.

ΑΝΟΙΞΕ ἡ Βουλή, ἦρθε κι ὁ κ. Θεοτόκης. Κ' ἔτσι μπαίνουμε στὴ δεύτερη πράξη τῆς Ἐπανάστασης, τὴν Κοινοβουλευτική. Τί θὰ γίνει δῶ κι ὀμπρός, δὲν τὸ ξέρουμε. Τὸ εἴπαμε, προφῆτες δὲν εἴμαστε. Μὰ δὲ βλέπουμε καὶ ποιός Προφήτης θὰ μποροῦσε νὰ προφητέψει σὲ μιὰ τόσο ἀνακατεμένη κατάσταση, σὰν τὴ σημερινή, ποὺ δὲν ξέρει κανεὶς τί νὰ πιστέψει καὶ τί ὄχι, ἀπὸ ὅσο λέγουνται, ἀκόμα κι ἀπ' ὅσα γίνουνται.

Νά, λ. χ. ὁ κ. Θεοτόκης, δήλωσε **κατηγορηματικὰ** *πὼς παραιτιέται ἀπὸ τὴν κομματικὴ ἀρχηγία καὶ δὲν παραιτήθηκε· δήλωσε πὼς δὲ θἀρθεῖ στὴν Ἀθήνα καὶ ἦρθε. Κι ὅταν ἔχουμε αὐτὰ τὰ δυό, γιατί νὰ μὴν καρτεροῦμε καὶ τὸ τρίτο, πὼς δηλ. δὲ θὰ ὑποστηρίξει τὴν Κυβέρνηση, ὅσο κι ἂ βεβαιώνει πὼς θὰ τὴν ὑποστηρίξει;*

Πολλὰ πράματα μποροῦνε νὰ γίνουν ἀπὸ σήμερα ἴσαμ αὔριο, μπορεῖ ὅμως νὰ μὴ γίνει καὶ τίποτε κι ὅλα νὰ τελιώσουνε σ' ἕνα πούφ! Ρωμαΐικο. Θαρρεῖτε πὼς εἶνχι τόσο δύσκολο νὰ γίνει κι αὐτό;

★

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ κι ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς Βουλῆς κι ἀπὸ

— Κάτι φριχτὸ ἀργοσαλεύει μὲ μεγάλους πλοκαμοὺς πίσω ἀπὸ τὸ παραμύθι. Ποιός ξέρει ἂν ὁ Οἰδίποδας Τύραννος δὲν εἶναι τὸ αἰώνιο δράμα ποὺ στιχούργησε ἡ Μοῖρα καὶ τὄδωκε στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸ παίζει ἀπάνω στὴ σκηνὴ τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ διασκεδάζει ποιός ξέρει Ποιόν! Πρόσεξε, Ὀρέστη, νὰ δεῖς... Ὅλα ταιριάζουν. Στὴν ἀρχὴ ὁ Ἄνθρωπος ζεῖ μέσα στὶς ὄμορφες ἀπάτες, δὲ γνωρίζει, μηδὲ ζητᾶ νὰ μάθει τὸν πατέρα του, τὴ μητέρα του, ἀπὸ ποῦ εἶναι καὶ ποῦ πηγαίνει. Κ' εἶναι εὐτυχής. Κ' εἶναι βασιλιάς Κ' ἔπειτα, μιὰ μέρα, τὸν κυριεύει ἡ ἱερόσυλη καὶ θανάσιμη περιέργεια νὰ μάθει τὰ μεγάλα μυστικά: Γιατί ἡ δυστυχία καὶ ὁ Πόνος, γιατί ἡ μεγάλη ἀδικία ποὺ φρενιάζει ὡσὰν θανατικὸ ψυχοθερίστρα γύρω του; Ποιός φταίει; Ποιός φταίει;

Κ' ἔρχεται τότε ἕνα Προαίσθημα τυφλὸ μὲ τὰ ὁλάνοιχτα μάτια τοῦ Προφήτη καὶ τοῦ φωνάζει:

— Μή! μὴ ζητᾶς νὰ μάθεις τίποτα! Μή!

Κι αὐτὸς θυμώνει, βρίζει καὶ προχωρεῖ, μὴ μπορώντας πιὰ νὰ σταματήσει στὸν Γκρεμό. Σκοτώνει μέσα του ὅλο τὸν παλιό, εὐτυχισμένο ἄνθρωπο τῶν ἀμαθῶν προγόνων, ὅλον του τὸν Πατέρα, ξεσκεπάζει ἀνόσια κ' αἱμομιχτικὰ τὴ γύμνια τῆς Μάνας Φύσης, παραβιάζει τοὺς αἰώνιους νόμους ποὺ λέ ε: μὴν κόψεις νὰ φᾶς ἀπὸ τὸ δέντρο τῆς Γνώσης τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Πονηροῦ! Ἄ! θὰ μάθω! Θὰ μάθω! Καὶ προχωρεῖ καὶ τρέχει ξεφρενιασμένος καὶ σκοντάφτει στὸ κάθε βῆμα καὶ πέφτει ἀπὸ γκρεμὸ σὲ γκρεμὸ καὶ σηκώνεται αἱματωμένος καὶ τυφλὸς καὶ σπασμένος καὶ τὰ χέρια του καὶ τὰ γόνατα τρέμουνε κ' οἱ λογισμοί του τρέμουνε καὶ ζητοῦνε μέσα στὰ σκοτάδια μιὰν Ἀντιγόνη..

— Μὴν τὸ λέτε, κ. Γοργία, μὴν τὸ λέτε! Φοβοῦμαι.. ἔλεγε τρομαγμένη ἡ Χρυσούλα, κι ἄθελα τὰ χέρια της σφίγγανε τὸ μπράτσο τοῦ Ὀρέστη, σὰ νἄρθε κανεὶς νὰ τῆς τὸν πάρει καὶ δὲν τὸν ἄφηνε.

Κι ὁ Γοργίας παραμιλοῦσε ἀκόμα:

— Ἡ Ἀντιγόνη εἶναι ἡ Ὀμορφιά. Καὶ δὲ μᾶς μένει πιὰ τίποτα ἄλλο, τώρα ποὺ γενήκαμε τυφλοὶ γιατὶ εἴδαμε ξάφνου γυμνὴ μπροστά μας τὴν Ἀλήθεια, τίποτα ἄλλο νὰ κάμομε παρ' ὅ,τι ἔκανε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ὅταν τυφλώθηκε: Νὰ λέμε τῆς Ἀντιγόνης νὰ μᾶς πηγαίνει στὰ σπασμένα Ἑλληνικά μας ἀγάλματα καὶ ν' ἁπλώνομε τὰ χέρια καὶ μὲ τ' ἀκροδάχτυλά μας τὰ τρεμάμενα, νὰ βλέπομε τὶς χυτὲς καμπυλότητες τῶν ὡραίων σωμάτων καὶ ν' ἀκούομε τὴν ἁρμονία τὴν ἐφηβικὴ τῶν ὡραίων γραμμῶν.

Ἡ φωνή του εἶχε γίνει γλυκειὰ καὶ τρυφερή, τόσο γλυκειὰ καὶ τόσο τρυφερὴ ποὺ θἄλεγες μιλοῦσε στὴ γυναίκα ποὺ ἀγαπᾶ, μπροστὰ στὴ θάλασσα, τὸ δειλινό.

Ὁ Ὀρέστης τὸν ἄκουε καὶ χαμογελοῦσε μὲ εἴχτο καὶ συλλογιζότανε.

(—Πόσο εἶναι ἀγιάτρευτα λαβωμένος ἀπὸ τὴ σαΐτα τῆς ὀμορφιᾶς! Εἶναι σπασμένος. Μήτε μπράτσα ἔχει πιὰ νὰ ἐνεργήσει, μήτε καὶ μάτια γιὰ νὰ ἰδεῖ. Χαμένη ἡ ζωή του, παραδομένη στὰ ὄνειρα, εὐνοῦχος Σουλτάνος εἶναι, μὲ χίλιες ὄμορφες ὀντα-λίσκες — ἰδέες.

Ἄ! μὲ πόση περηφάνεια νοιώθω ἐγὼ μπροστά του τὴ δύναμή μου καὶ τὰ νιάτα!)

Ἔβαλε τὸ χέρι του τὸ χλωμὸ καὶ γυναικήσιο ἀπάνω στὸν ὦμο τοῦ Γοργία καὶ τόνε χάδεψε, προστατευτικὰ οἰχτείροντάς τονε.

Πιὸ σιγὰ τώρα, σὰ νὰ ξομολογιότανε κανένα μυστικό, ξακολούθησε τὸ παραμιλητό του:

— Κάποτε, Ὀρέστη, μοῦ φαίνεσαι καὶ σὺ ἕνας Οἰδίποδας ψυχικός. Ζητᾶς νὰ μάθεις, νὰ γνωρίσεις, μελετᾶς ὁλημέρα, εἶσαι νευρικὸς κι ἀνήσυχος, σκο-

τὸν ἐρχομὸ τοῦ κ. Θεοτόκη, ἐμᾶς μᾶς συγκίνησε ἕνα φωτεινὸ καὶ παληκαρίσιο ἄρθρο τοῦ Καρκαβίτσα, ποὺ μὲ τὸν τίτλο «Οἱ ἐλεύθεροι σκλάβοι» δημοσιεύτηκε στὴν «Ἀκρόπολη» τῆς Τετράδης. Ὁ Καρκαβίτσας, καθὼς τὸ ξέρετε, εἶναι καὶ στρατιωτικὸς γιατρός, εἶναι καὶ μέσα στὸ Στρατιωτικὸ Σύνδεσμο. Περσότερο ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ ὀφίτσια εἶναι Καρκαβίτσας, ποὺ πάει νὰ πεῖ ἄθρωπος συνηθισμένος νὰ φωνάζει τὴν ἀλήθεια, ἀδιαφορώντας ἂ θὰ δυσαρεστήσει φίλους ἢ ἂ θὰ βλάψει καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του

Καὶ σὰν Καρκαβίτσας ποὺ εἶναι, εἶπε δυὸ λόγια σταράτα στὸ Στρ.Σύνδεσμο, μὲ «ὅλο τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀφοσίωση» ποὺ τοῦχει.

Πολλὰ μποροῦσε (λέει ὁ Καρκαβίτσας) νὰ κάνει ὁ Στρ. Σύνδεσμος, κι ὅμως δὲν ἔκανε τίποτα, γιατὶ ἄφισε νὰν τοῦ ξεφύγουν οἱ καλὲς καὶ οἱ πολλὲς εὐκαιρίες ποὺ τοῦ παρουσιαστήκανε.

★

ΜΑ νά, σὲ τί συμπέρασμα φτάνει ὁ Καρκαβίτσας :

«Καὶ σήμερα νά τους, ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοί, μουσάτοι-ξεμουσάτοι, θὰ πάρουν πάλι τὴ θέση τους στὴ Βουλή, ἕτοιμοι νὰ δείξουν τὴν καπάτσιτά τους, τὴ μοχθηρὴ ἐξυπνάδα τους. Θὰ συζητήσουν μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χείλη, θὰ ψηφίσουν μὲ τὸ ψέμμα στὴν ψυχὴ καὶ θὰ γυρίσουν πάλι στὰ τσιφλίκια τους Καὶ θὰ γυρίσουν θρασεῖς καὶ ποζάτοι κ' ἐγωϊστὲς περισσότερο. Καὶ ὅποιος ἀπ' τοὺς ραγιάδες τόλμησε νὰ μιλήση καὶ νὰ διαμαρτυρηθῆ ἢ νὰ φιλονεικήση τὸν πατριωτισμό τους, γκάπ! στὸ κεφάλι. Ἔτσι τὸ ἔκανε κι ὁ ἀγᾶς ὅταν ἔσβυνε μιὰ ἐπανάσταση. Καὶ ὁ λαὸς ὁ ἄρρωστος καὶ κακομοίρης θὰ γύρη πάλι στὴ νάρκη του ἕτοιμος νὰ προσαρμοσθῆ στὴ ραγιάδικη παράδοσή του : «Χέρι ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ δαγκώσης σκύψε καὶ φίλησέ το». Καὶ τότε ἴσως— μὰ γιατί τότε ;—ὁ Σύνδεσμος μελετῶντας τὰ ψηφισμένα αἰτήματά του ν' ἀπαντήση κάπου καὶ τὸ Εὐαγγελικὸ ρητό, τὸ μόνο χριστιανικὸ ρητό, ποὺ λησμόνησε τώρα στὴ δράση του :

— Κάθε δέντρο ποὺ δὲν κάνει καλὸν καρπό, πρέπει νὰ κόβεται καὶ νὰ ρίχνεται στὴ φωτιά !

Εἶπα.»

★

ΓΡΑΨΑΜΕ στὸ περασμένο φύλλο πὼς πῆγε κι ὁ Μιστριώτης στὸ Πολύγωνο καὶ πὼς εἶναι καὶ λόγου του ἐπαναστάτης. Τώρα, τὸ τί εἶδος ἐπαναστάτης εἶναι ὁ Μιστριώτης, φτάνει νὰ σᾶς ποῦμε τὸ ἀκόλουθο αὐθεντικώτατο :

Τὶς προάλλες ἀντάμωσε στὸ δρόμο τὸν κ. Εὐταξία, τὸν Ὑπουργό, καὶ τονὲ ζύγωσε καὶ τοῦ εἶπε συγκινημένος :

— Κύριε Ὑπουργέ, κοίταξε νὰ μᾶς φυλάξεις τὴ γλώσσα μας, ποὺ τὴν ὑπονομεύουν οἱ χυδαϊστές, γιατὶ ἡ γλώσσα μας εἶναι ἀνώτερη κι ἀπὸ στρατὸ κι ἀπὸ στόλο.

Ὁ κ. Μιστριώτης λοιπὸν ἐπαναστατεῖ ὄχι γιὰ νὰ γκρεμίσει τίποτε, μὰ τὸ ἐναντίο, γιὰ νὰ φροντίσει νὰ μὴ γκρεμιστεῖ κάποιο σαράβαλο ποὺ λέγεται καθαρεύουσα. Μὰ μήπως εἶναι μοναχός του ; Μήπως κι ἄλλοι ὁλοτρόγυρά μας δὲ φοράνε σήμερα στὸ κεφάλι τὸν κόκκινο σκοῦφο, ἐνῶ στὴν ψυχή τους μέσα λιμνιάζουν ὅλες οἱ πρόληψες ;

★

ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΕΣ χιλιάδες χάρισε στὸ Ἔθνος ὁ κ. Κοργιαλένιος τῆς Λόντρας γιὰ τὴ στρατ. ἀναδιοργάνωση τῆς χώρας. Ἐθνικὸς εὐεργέτης, καὶ μὲ τὸ δίκιο του. Μὰ κι αὐτὴ ἡ δωρεὰ θὰ πάει στὰ πούφ ! σὰν τόσες ἄλλες, ὅσο δὲ βρεθεῖ ἕνας δεύτερος Κοργιαλένιος νὰ δώσει τόσο, καὶ διπλάσια, γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀναδιοργάνωση τῆς χώρας. Πρῶτα σκολειὰ καὶ ὕστερα στρατούς. Πρῶτα ἀθρώπους καὶ ὕστερα στρατιῶτες. Ἐξὸν πιὰ κι ἂ μᾶς ποῦνε (γιατὶ ὅλα τἀνάποδα μπορεῖ νὰν τἀκούσει κανεὶς σ' αὐτόνε τὸν τόπο) πὼς σώνει κανεὶς νὰ γίνει στρατιώτης γιὰ νὰ γίνει κι ἄθρωπος.

★

ΜΙΑ φημερίδα, ἀπὸ τὶς ἐπαναστατικώτερες δά, κρίνοντας τὴν πολιτικὴ κατάσταση, λέει κ' εὔχεται : «νὰ ἐπανέλθη ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία εἰς τὴν εὐνομίαν καὶ εἰς τὸ καθῆκον της ἑκάστη τῶν Συνταγματικῶν ἐξουσιῶν».

Τὸ ἐπανέρχομαι θαρροῦμε πάει νὰ πεῖ ξαναγυρίζω. Καὶ γιὰ νὰ ξαναγυρίσει κανεὶς στὴν εὐνομία, σημαίνει πὼς βρισκότανε πρῶτα στὴν εὐνομία.

Καὶ ἀφοῦ ἡ Ἑλλ. Πολιτεία βρισκότανε στὴν εὐνομία, τί διάβολο τὴ θέλαμε τὴν ἐπανάσταση ; Τὴ ζητούσανε, φαίνεται, οἱ φημερίδες μας μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πουλάνε περισσότερα φύλλα. Ζήτημα λοιπὸν κυκλοφορίας καὶ ἡ Ἐπανάσταση γιὰ τὸν τύπο μας, ὅπως τὸ φοβηθήκαμε δὰ κι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ποὺ τὶς ἀκούγαμε νὰ ξελαρυγγιάζουνται.

Ὑπὸ τὴν Ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ καὶ ΕΜΠΟΡΙΚΗ

Ἐν Ἀθήναις (Πλατεῖα Κάνιγγος)

Ἐγκεκριμένη διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Ἰουλίου 1894 Β. Δ. Σχολαὶ τεχνικῶν σπουδῶν ἀνώτεραι :

ΕΜΠΟΡΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ, ΓΕΩΡΓΙΚΗ, ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΙΚΗ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Φοίτησις διετής.

Ἔναρξις μαθημάτων τῇ 15 Σεπτεμβρίου.

Πρόγραμμα ἀποστέλλεται δωρεάν.

Γίνονται δεκταὶ μαθήτριαι.

ΣΥΣΤΑΙΝΟΥΜΕ

τὸ Βιβλιοπωλεῖο τοῦ κ. Λουκᾶ Γ. Χατζηλουκᾶ (Ἀθήνα—ὁδὸς Σταδίου 34). Ἀγοράζει βιβλία καὶ βιβλιοθῆκες κ' εἶναι τὸ ἀρχαιότερο στὸ εἶδος του. Ἱδρύθηκε στὰ 1889 κ' ἐκδίδει ταχτικὰ κάθε χρονιὰ καταλόγους, ποὺ τοὺς στέλνει χάρισμα σ' ὅποιον τοὺς ζητήσει.

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*)

ΙΣ'

ΠΙΑΣΤΗΚΕ !

Κ' ἐκεῖ ποὺ καθούμαστε ὅλοι μας χολοσκασμένοι,

— Αἴ, φωνάζει ὁ Ἀγγελάκος. Τρέχα, γέρο Βασίλη, καὶ πιάστηκε !

Ὅλοι γυρίζουμε ἀμέσως κατὰ τὴν ἀποτονιά, μερικὰ βήματα μακριά μας. Τὸ σημάδι στὰ χαλίκια εἴτανε πεσμένο, τὸ σκοινὶ τεντωμένο. Καὶ στὴν ἄλλη τὴν ἄκρη, ὡς εἴκοσι ὀργυιὲς μὲς στὸ νερό, ξετινάζουνταν κάθε λίγο μεγάλη οὐρὰ καὶ χτυποῦσε τὰ κύματα.

Ξεχνοῦμε τὶς πίκρες τῶν σεφεριῶν, καὶ σηκωνούμαστε στὸ ποδάρι. . . Πρῶτος ὁ γέρος ἔτρεξε καὶ πῆρε τὸ σπάγο στὰ χέρια. Κι ἀρχινάει καὶ τραβάει κι ἀφίνει πάλι καλούμα, σὰν τεχνίτης θαλασσινός. Οἱ ἄλλοι κοίταζαν καὶ δίνανε γνῶμες καὶ συβουλὲς, πότε ἀπ' ἐδῶ νὰ τραβάη, πότε ἀπ' ἐκεῖ, νὰ μὴν τὸ φευγατίση τὸ ψάρι. Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε καὶ φαινότανε στὸ γιαλὸ μέσα. Ἄστραφτε σὰν τ' ἀσήμι, καὶ χυνότανε σὰ σαΐτα ἀπὸ τὴ μιὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη καθὼς τραβοῦσε ὁ γέρος. Δὲν ἄργησε νὰ βγῆ ἔξω. Ἤξερε καλὰ τήν τέχνη του ὁ γέρος καὶ τὸ μισοψόφησε μὲ τὴν καλούμα. Κ' ἔτσι σὰν ἤρθε στὰ ρηχὰ, δὲν εἶχε πιὰ δύναμη τὸ δύστυχο νὰ ξετιναχτῆ καὶ νὰ ξεκόψη. Εἴτανε μιὰ χαρὰ νὰ τὴ βλέπης σπαρταριστὴ στὰ χαλίκια ἀπάνω τὴ συναγρίδα ἐκείνη.

Ἔπρεπε νὰ χάση τὴ ζωή του αὐτὸ τὸ ψάρι νὰ μᾶς τὴ δώση ἐμᾶς. Ἔλεγες καὶ γυρίζαμε ἀπὸ γιουρούσι σὰν ἀνεβαίναμε. . . . Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη τὴν καρυδιά, σιμὰ στὴ βρύση, ἐκεῖ πηγαίνω ἀκόμα καὶ καθίζω κάποτες καὶ ρωτῶ τὶς πέτρες καὶ τὰ δέντρα ἂν τὸ θυμοῦνται τὸ φαγοπότι ἐκεῖνο ! . . . Ποιός δὲν τραγούδησε ἐκείνη τὴ βραδινή ! . . . Πῆγε νὰ βασιλέψη ἡ Πούλια, κι ἀκόμα γλέντιζαν κοπέλλες, ἀγόρια κι ἀντρόγυνα. Ὡς κι ὁ καημένος ὁ γέρο Βασίλης, σὰ νὰ μὴν εἴταν ἐκεῖνος ποῦ μᾶς δηγοῦνταν τὰ πάθια του στὴν ἀκρογιαλιά, ὡς κ' ἐκεῖνος ἔβγαλε τὸ μαντίλι καὶ χόρεψε μὲ λουλούδι στἄσπρο του κατσαρό. Ὡς κ' ἡ μακαρίτισσα ἡ γριά μου, ποῦ μήτε νὰ χαμογελάη δὲν πολυσυνήθιζε, σηκώθηκε στὸ χορὸ τὴ βραδιὰ ἐκείνη.

Γλυκοπετοῦσε ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὴ χαρὰ ποῦ τοὺς ἔβλεπα ὅλους καὶ χαίρουνταν, καὶ φύλαγα βα-

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ 352 φύλλο.

τώνεις μέσα σου τόσα ὠρκῖα πράματα, ζητώντας νὰ ξεσκεπάσεις μυστικά, ποὺ ποιός ξέρει, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τ' ἀντικρύσουν τοῦ ἀνθρώπου τὰ μάτια.. Καὶ φοβοῦμαι.. Φοβοῦμαι ἅμα τὰ δεῖς θὰ τυφλωθεῖς καὶ θὰ πεθάνεις...

— Σωπάτε, σωπάτε, κ. Γοργία ! φώναξε ἡ Χρυσούλα. Μὴν τὸ λέτε αὐτό ! Πῶς τὸ λέτε ! Μὴν τὸ λέτε !..

Ἄπλωσε τὰ χέρια της μπροστὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Πολυαγαπημένου σὰ νἄθελε ν' ἀποδιώξει κανένα κίντυνο ποὺ ἐρχότανε καταπάνω του.

Οἱ διαβάτες κυτάζανε τὶς χερονομίες της, κοντοστεκόντανε λίγο καὶ ψιθυρίζανε :—Πολὺ ἀγαπημένο φαίνεται αὐτὸ τὸ ζευγάρι.

Κι ὁ Ὀρέστης τῆς ἔπιασε τὰ χέρια—σὰ χέρια ἄταχτου παιδιοῦ—καὶ τῆς τὰ χαμήλωσε ἥσυχα ἥσυχα καὶ τῆς εἶπε :

— Μὴν κάνεις ἔτσι, Χρυσούλα... Ὁ κόσμος μᾶς κυτάζει...

Κ' ἡ Χρυσούλα ἡσύχασε, ἀκκούμπησε πάλι τὸ μαντηλάκι της στὸ στόμα της ἀπάνω καὶ δὲν ξαναμίλησε πιά.

Κι ὁ Ὀρέστης πιὸ ἥσυχος φαινότανε. Εἴχανε τώρα κατασταλάξει οἱ συγκίνησες μέσα του κ' εἶχε πάρει μιὰν ἀπόφαση. Δίπλα στὴ Χρυσούλα καὶ στὸ Γοργία, αὐτὸς ἔνοιωθε τὸν ἑαυτό του γίγαντα.

Κι ὅταν ἀπόξω ἀπὸ τὸν κῆπο τοῦ Λουξεμβούργου ἄπλωσε τὸ χέρι του ν' ἀποχαιρετήσει τὸ Γοργία, μιὰ στιγμὴ τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ, νὰ τόνε χαδέψει σὰν ἄρρωστο παιδάκι, νὰ τοῦ χτυπήσει σιγὰ-σιγὰ τὸν ὦμο καὶ νὰ τοῦ πεῖ :

— Πήγαινε, χρυσό μου, νὰ κοιμηθεῖς καὶ νὰ ἡσυχάσεις λίγο... Πήγαινε...

VIII

Ὁ Γοργίας βουτηγμένος ὡς τὸ λαιμὸ στὴν ἰδέα τοῦ Οἰδίποδα Τυράννου, μπῆκε στὸν κῆπο τοῦ Λουξεμβούργου—χωρὶς τίποτα νὰ βλέπει, χωρὶς τίποτα ν' ἀκούει. Τὰ μάτια του πνιγόντανε σὲ ὁράματα μπλέ, ἐνῶ τὰ πόδια του καταχτυπούσανε καὶ σκοντάφτανε στὶς πέτρες, ἢ τσαλαβουτούσανε στὶς λάσπες, πότε πάλι κάνανε περίπατο ἀπάνω στοὺς κάλους τῶν ἀνθρώπων.

Εἴτανε ἕνα παράξενο εἶδος ὀργανισμοῦ, ἕνα εἶδος χωρὶς νύχια καὶ δόντια καὶ κέρατα, χωρὶς κακία, χωρὶς κανένα ὅπλο ἀμυντικό, ἀφημένο ἔτσι ἀνυπεράσπιστο στὸ κάθε σπρώξιμο καὶ στὴν κάθε τρικλοποδιά.

Πήγαινε περίπατο κάτω ἀπὸ τὰ γυμνὰ δέντρα τοῦ Λουξεμβούργου κ' εἶχεν ἀνοιχτὸ στὰ χέρια του τὸ Σοφοκλὴ καὶ πότε ἀπ' ἐδῶ τὸν ἔσπρωχναν οἱ διαβάτες, πότε ἀπ' ἐκεῖ, σὰν ἕνα μπόγο ροῦχα κι αὐτὸς δὲ μιλοῦσε, εἶχε τὸ νοῦ του ἀλλοῦ. Μόνο ἂν κανένα δέντρο τοῦ ἐμπόδιζε τὸ δρόμο, ἢ κανένα ἁμαξάκι γκουβερνάντας, ἢ κανεὶς τοῖχος, τότε καταλάβαινε πὼς κάτι ἀνώμαλο τρέχει κ' ἔκανε δυὸ βήματα πλάγια καὶ ξανάφερνε τὴν τάξη στὴ ζωή. Μονολογοῦσε κ' ἔλεγε, κάτω ἀπὸ τ' ἀψηλὰ δέντρα :

— Τὸ ραβδὶ ποὺ κρατοῦσε ὁ Οἰδίποδας καὶ σκότωσε τὸν πατέρα του, εἴτανε κομένο ἀπὸ τὸ ἀπαγορεμένο δέντρο τῆς Γνώσης τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Πονηροῦ. Καὶ τὸ κρεβάτι ποὺ κοιμήθηκε μὲ τὴ μητέρα του θἄτανε κι αὐτὸ κομωμένο ἀπὸ ξύλο τοῦ ἴδιου δέντρου.

Μονολογοῦσε καὶ πήγαινε.

Ἐάφνου σταμάτησε, ἀνοιχτήκανε τὰ ματάκια του τρομαγμένα κ' εἶπε βαθιὰ συλλογισμένος :

— Τί ζευγάρι, τί ἀντρόγυνο μυστηριώδικο καὶ συμβολικὸ ὁ Οἰδίποδας κ' ἡ Εὔα !

Καινούργιοι πάλι κόσμοι ἀνοιχτήκανε μπροστά

θιὰ τοὺς κρυφούς μου τοὺς πόνους,τὸν πόνο τῆς Λενιώς, καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ γέρου . . . Σὰ νὰ τοὺς γλύκαινε τοὺς πόνους ἐκείνους ἡ καλοτυχιὰ ποῦ ἔβλεπα γύρω μου, σὰ νὰ τὸν ἀγαποῦσα τώρα τὸν κόσμο μὲ τά δεινά του, τὸ πέλαγο αὐτὸ ποῦ σὲ δέρνουν τὰ κύματα, μὰ σὲ χαδεύει κάποτες κι ὁ ἀφρός τους.

ΙΖ'

ΛΑΧΤΑΡΕΣ ΚΑΙ ΔΟΥΛΕΙΕΣ

Ἀνέβηκε ὁ ἥλιος ὡς μιὰ ὀργυιὰ, οἱ ἀχτίδες ἔπαιζαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα τῆς μεγάλης κληματαριᾶς μπροστὰ στὸ καλύβι, κι ὅλοι μέσα κοιμοῦνταν ἀκόμα. Σηκώθηκα καὶ κατέβηκα στὸ γιαλό. Μὰ μήτε νὰ ψαρέψω δὲν εἶχα ὄρεξη. Κάτι λαχταροῦσα, κάτι φούσκωνε τὴν καρδιά μου. Ὁ κόσμος δὲ μὲ χωροῦσε. Φτερὰ ἤθελα νὰ πετάξω στὸ μοναστήρι, νὰ παρακαλέσω τὴ Λενιώ νὰ προσεύκεται καὶ γιὰ μένα, νὰ μ' ἔχῃ κ' ἐμένα στὸ νοῦ της. Ὕστερα πάλι, νὰ τὴν καταπείσω νὰφήσῃ τὸ μοναστήρι καὶ νἄρθῃ μαζί μου νὰ πᾶμε μακριὰ, ἐκεῖ ποῦ δὲ μᾶς ξέρῃ κανένας, σὲ κάποιο ρημοννήσι, σὲ κάποια σπηλιὰ, κ' ἐκεῖ, μακριὰ ἀπὸ Τούρκους, νὰ ζοῦμε σὰ δυὸ περιστέρια.

. . . . Ὅλα ὄμορφα καὶ γλυκὰ εἴτανε γύρω. Ὄμορφες εἶταν κ' οἱ καλαμιὲς καθὼς λυγίζανε μὲ τοῦ μπάτη τὸ φύσημα. Γλυκὸ εἶταν καὶ τὸ κελάϊδημα τοῦ κορυδαλοῦ, πιὸ γλυκὸ ἀκόμα τὸ κῦμα ποῦ μουρμούριζε πλάγι μου καὶ φιλοῦσε τὴν ἀμμουδιά.

. . . . Ἤθελα νὰ πέσω στὰ κρυσταλέννια τὰ νερὰ καὶ νὰ σβύσω τὴ φλόγα μου . . . .

. . . . Μερικὲς μέρες κατόπι, ἀρχίζει κι ὁ τρυγητός. Δὲ χωράτευε τοῦ τρυγητοῦ ἡ δουλειά. Κάθε τζίτζικας γίνουνταν τώρα μερμήγκι καὶ μάζευε, μάζευε γιὰ τὸ χειμῶνα. Ἀπ' ἔξω στέκουνταν ὁ χειμῶνας καὶ περίμενε νἄμπῃ. Πλάκωναν τὰ πρωτοβρόχια, τάραζαν τὴ θάλασσα τὰ μελτέμια, μιὰ στιγμὴ νὰ χάσουμε δὲν εἴχαμε. Ἄμε κ' ἔλα γλήγορα γλήγορα μὲ τὸ καλάθι στὸν ὦμο, νὰ μὴ χάσουμε τὰ μαξούλια. Κ' ἔτσι, γλύτωσαν τὰ μαξούλια.

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΣΑΝ ΕΛΕΓΕΙΟ

Κάτι μαλλάκια μοῦμειναν, ὠϊμέ, μαῦρα μαλλάκια
Καὶ τίποτ' ἄλλο· φυλαχτὸ τὰ κρύβω τιμημένο.
...Θυμοῦμαι τότε μοναχοὶ καθούμαστε τὰ βράδια
Καὶ τὰ μαλλιά της ξέμπλεκα μαζὶ μὲ τὸν ἀγέρα,
Μιὰ μουσικὴ γλυκόλαλη στήνανε καὶ σιωποῦσα
Νὰν τὴ γρικήσω...Πῶς ποθῶ τὸ θεῖο τὸ σκοπό της!
Ἄχ νὰ μποροῦσα νἄκανα μιὰ λύρα τὰ μαλλάκια
Καὶ παίζοντάς τηνε νὰ βρῶ τὴ μουσικὴ τὴν πρώτη!

Ὀχτώβρης 1908.

ΤΩΝΗΣ ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100.000!

ΛΑΧΕΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἕκαστον γραμμάτιον ἰσχῦον διὰ τὴν κλήρωσιν 25 Ὀκτωβρίου 1909 τιμᾶται ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς.

ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ :

ΜΕΓ ΚΕΡΔΟΣ	**ἐκ δραχ.**	**100,000**
1 Κέρδος	» »	**25,000**
1 Κέρδος	» »	**10,000**
3 Κέρδη	» »	**5,000**
5 Κέρδη	» »	**1,000**
118 Κέρδη	» »	**100**
557 Κέρδη	» »	**50**
1000 ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.....		**225,000**

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπέζας, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ σταθμάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων. **δραχ. μίαν** ἕκαστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ **Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας.**

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ*

Ἐπανάσταση ἔχουμε, καὶ μεγάλη. Καλὰ παρομοιάστηκε μ' ἐκείνη τοῦ 1821. Τέτοια ἐπανάσταση μᾶς χρειαζότανε. Ἐδιώξαμε τὸν Τοῦρκο τὸν τύραννο, νὰ βγάλουμε καὶ τὸν πολιτευόμενο τὸν ἐκμεταλλευτή. Μὰ νὰ ποῦμε καὶ τὴ μαύρη ἀλήθεια, ἔχουμε ἀνάγκη κι ἀπὸ μιὰν ἄλλην ἐπανάσταση πιὸ μεγάλη, ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ Ραγιαδισμοῦ, ποὺ κυκλοφορεῖ μέσα στὶς φλέβες μας, ποὺ εἶναι χυμένος μέσα στὸ αἷμα μας, ἀνακατεμένος μὲ τὸ ἐγώ μας. Αὐτὴ εἶναι δύσκολη. Κι ἅμα αὐτὴ γίνει, τί ἔχουμε πιὰ νὰ φοβηθοῦμε;

Ἀκοῦστε, ἂν ἔχω ἄδικο νὰ λέω πὼς αὐτὴ εἶναι δύσκολη καὶ νὰ φοβᾶμαι, ὅτι θ' ἀργήσῃ πολὺ ἀκόμα.

Προχτὲς ποὺ ἔγινε τὸ συλλαλητήριο μαζεύτηκαν κ' οἱ φοιτητὲς νὰ βγάλουν ἕνα ψήφισμα! Ἔ! λοιπόν; Λοιπὸν ἕνας φοιτητής, παιδὶ μὲ ζωὴ μέσα του, παρουσίασεν ἕνα ψήφισμα ζωντανὸ καὶ λεβέντικο, γραμμένο στὴ δημοτική μας, στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας, ποὺ γράφουνε οἱ ποιητές μας οἱ μεγάλοι κ' οἱ λογογράφοι μας οἱ τρανοί, στὴ γλώσσα μας. Ἰδέες καλές, ἔκφραση καλή. Τοὺς ἄρεσε τῶν παιδιῶν. Θὰ πῆτε,τὸ στείλανε. Ἀμ δέ!....Φοβηθήκανε μήπως χαρακτηριστῇ ..χυδαῖο. «Δὲν ἤρμοζε διὰ τὰς περιστάσεις» νὰ λευτερώσουν τὸ λαὸ καὶ νὰ τὸν βρίζουν θέλουν. Πάρε τους στὸ γάμο σου, νὰ σοῦ ποῦν καὶ τοῦ χρόνου. Καλέ, γιὰ τὴν περίσταση ἐταίριαζεν ἕνα ἄλλο. Λαίρνεις μετοχές, δράμια τρία. Ἀπαρέμφατα δράμια τέσσαρα. Ἀνομαστικὲς ἀπόλυτες ὅσες θέλεις. Τὰ κάνεις ὅλα ὡς εἶδος σαλάτα καὶ...μένεις κ' εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου. Μ' αὐτὰ ἐγὼ δὲ θέλω νὰ πειράξω κανένα. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ποὺ λένε κ' οἱ δασκάλοι. Μὲ πονάει καὶ τὰ γράφω ἔτσι.

Ἡ ἐπανάσταση ἔγινε, ἴσως γίνουν κι ἄλλες, σήμερα γιὰ τὸ ἕνα, αὔριο γιὰ τὸ ἄλλο. Μὰ τὴ μεγάλη ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ Ραγιαδισμοῦ, ποὺ μᾶς πνίγει στὸ λαιμό, ὥστε τὰ φοβόμαστε κάθε νέο, ὅσο ἀληθινὸ κι ὄμορφο κι ἂν εἶναι, ἀκόμα κι ὅταν τὸ νιώθουμε γιὰ τέτιο, ὥστε νὰ μὴν ἔχουμε τὸ θάρρος τῆς γνώμης μας, δηλαδή, μὲ συχώρεση, νὰ μὴν εἴμαστε ἄνθρωποι, παιδιά, πότε θὰ τὴν κάνουμε;

Μ. ΖΩΓΡ...

*) Τυπώθηκε στὸ «Σύνταγμα» τοῦ Ναυπλίου, χρ. ΙΣΤ', ἀριθ. 775 (20 τοῦ Σεπτέβρη).

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ

ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

ΠΟΥΛΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ ΔΡ. 2
ΚΑΙ ΔΡ. 2 1)2 ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

του. Τὸ μέτωπό του ἔκκιε. Κι ὅταν ξακολούθησε πάλι νὰ περπατεῖ, ὅλο του τὸ σωματάκι τὸ σειοῦσε καὶ τὸ τρίκλιζε ὁ πυρετὸς τῆς σκέψης. Ὅλη του ἡ ψυχὴ προσκαλεσμένη εἴτανε στὸ γάμο τοῦ Οἰδίποδα καὶ τῆς Εὔας καὶ μεθοκοποῦσε.

Καὶ πήγαινε κ' ἐρχότανε, ἀπαρηγόρητος.

Καὶ τὰ δέντρα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ γέρικο κεφάλι του κρατοῦσανε γιὰ νὰ προϋπαντήσουν κάποια Νύφη Ἄνοιξη ποὺ ἐρχότανε, ὀρθὰ σὰ λαμπάδες τὰ μπουμπούκια τους, ὅπου συμαζεμένοι στριγμωνόνταν, ἕτοιμοι νὰ ὁρμήσουν καὶ ν' ἀτλωθοῦν οἱ φουντωμένοι κλαδοι κι οἱ ἥσκιοι οἱ ταντελωτοί. Γραμμὴ γραμμὴ περιμένανε σὲ λιτανεία ἐλευσινιακὴ τὴν ξενητεμένη Νύφη τοῦ Παραμυθιοῦ, τοῦ Λιώτου Παραμυθοῦ, νὰ γυρίσει ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, λυτρωμένη ἀπὸ τοῦ γέρου Πλούτωνα τὰ χωματένια χέρια. Μὲ ρόμπα πράσινη κεντημένη μὲ πεταλούδες ἄσπρες καὶ μωβ ἐρχότανε μὲ τὰ μαλλιά της καὶ τὰ στήθια φορτωμένα ἀσφοδέλους κι ἀπριλιάτικα ρόδα καὶ στὰ χέρια της γιὰ σύμβολα κρατώντας καὶ σπέρνοντας στὸν ἀέρα φουχτιὲς τὰ χελιδόνια...

Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ κάτω ἀπὸ τὶς χελιδονόφερτες χαρές, περνοῦσανε ἀγκαλιασμένα χαρούμενα ἀντρόγυνα τῆς στιγμῆς. Νέοι φοιτητὲς ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς καπνίζανε μεγάλες πίπες καὶ γελοῦσανε καὶ φωνάζανε καὶ τζιμποφιλοῦσανε τὶς χλωμὲς γυναίκες τοῦ Παρισιοῦ. Ἕνας ὕμνος κόκκινος, ἀπὸ ἀράθυμους καὶ ἄτσαλους ὀργασμοὺς ἀνέβαινε ἀπὸ τὰ ἐφηβικὰ κορμιά τους μὲ βαγνέρειο κουρσάρικο ρυθμό, πνίγοντας καταφρονετικὰ κι ἀπόκοτα μέσα στὰ μπρούτζινά του χέρια τὴν αἰώνια κλαψιάρικη μπαλάντα τοῦ δειλινοῦ.

— Εἴμαστε νέοι καὶ δυνατοὶ καὶ δὲ φοβούμαστε τὴν ἀρρώστεια καὶ δὲ φοβούμαστε τὸ Χάρο! Εἴμαστε ἀνώτεροι ἀπὸ τὶς χαρές, ἀνώτεροι κι ἀπὸ τὶς πίκρες! Δὲν ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ θρησκείες κι ἀπὸ παρηγοριὲς ἐμεῖς! Εἴμαστε νέοι καὶ δυνατοὶ καὶ σποῦμε ἀνάμεσα στὰ δυό μας τὰ δάχτυλα τὸ κάθε ἀκκουμπιστήρι ποὺ ἔχουνε τὰ γέρικα κουφάρια κ' οἱ μαραζάρικες καρδιές!

Εἴμαστε νέοι! Εἴμαστε νέοι!

Μέσα στὸ αἷμα μας νοιώθομε μερονυχτὶς ἕνα βουητὸ κ' ἕνα ἀλλαλητὸ ἀπὸ ἐπιθυμίες καὶ ὁρμὲς καὶ νίκες! Ἀναπνέομε βαθιὰ ὡσὰν τὰ φυτὰ κι ὡσὰν τὰ ζῶα κι ὀρθωνόμαστε κορμοὶ διψασμένοι καὶ πίνομε στόμα μὲ στόμα νεροποντὲς καὶ βοριάδες καὶ ἥλιους! Ἀστροπελέκια δὲν ὑπάρχουνε. Ἂν ὑπάρχανε, θὰ τὰ πίναμε κι αὐτά!

Εἴμαστε νέοι! Εἴμαστε νέοι!

Καὶ γυρνοῦμε μέσα στὶς λωτοστεφάνωτες ξενητιὲς καὶ στὶς ξελογιάστρες νύχτες, μὲ θύρσους στὰ χέρια κι ἀμπελόφυλλα στὰ μαλλιὰ κι ἀγαπίζομε ὅποια γυναίκα βροῦμε, γιατὶ τὸ αἷμα ὡσὰν τὸ νέο μυῦστο βράζει στὶς φλέβες μέσα καὶ βουᾶ! Κ' ἔπειτα; Ἔπειτα τὶς παραιτοῦμε στοὺς πέντε δρόμους, εἴμαστε δυνατοὶ καὶ νέοι καὶ σκληροὶ καὶ δὲ μᾶς μέλει!..καὶ δὲ μᾶς μέλει!

Κι ὁ Γοργίας δὲν ἄκουε τίποτα, τίποτα ἀπὸ τὸν πορφυρότατον αὐτὸ καὶ σκληρότατον ὕμνο τῆς Ζωῆς!

Μονολογοῦσε μόνο καὶ πήγαινε.

— Τί σχέση λοιπὸν σμίγει τὸ δέντρο τῆς Γνώσης καὶ τὸ δέντρο τῆς Ζωῆς; Μόλις ἔκοψε κ' ἔφαγε ἀπὸ τὸ δέντρο τῆς Γνώσης ὁ Ἄνθρωπος, τὸ δέντρο τῆς Ζωῆς ξεράθηκε.

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΤΑ «ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ»

Φίλε Νουμᾶ,

Ἔχω ἕν' ἀδερφάκι 9 χρονῶ καὶ πηγαίνει στὴν πρώτη τοῦ Ἑλληνικοῦ Σκολείου. Αὐτὸ καὶ ὅλα τ' ἄλλα τὰ συμμαθητούδια του, παιδάκια ὅλα, τὰ ξέρω πολὺ καλά, γιατὶ μοῦτυχε νὰ τὰ σπουδάσω. Στὴν τετάρτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ μάθανε νὰ διαβάζουν ἀργὰ — *συλλαβιστά* —, καὶ τὰ μαθήματα ποὺ χρειάζονταν νὰ τὰ μάθουν ἀπ' ὄξω, τοὺς τὰ ξηγοῦσεν ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ μεταχειρίζονται βιβλία.

Τώρα ποὺ πῆγε στὴν Α' τάξη τὸ εἶδα ν' ἀνακατεύῃ μὲ χαρὰ καὶ ὑπερηφάνεια καὶ ὁλοένα τὰ βιβλία του τὰ νέα — *βιβλία ἐγκεκριμένα τοῦ Κράτους* — καὶ νὰ θαμάζῃ τὸ ἴδιο τὸν ἑαυτό του γιὰ μιὰ στίβα βιβλία ὡς κεῖ πάνω ποὺ εἴταν καταδική του.

Πῆρα ἕνα βιβλίο ποὔτυχε μπροστά μου· «*Στοιχεῖα Φυσικῆς Ἱστορίας*». Ἡ γλῶσσα καθαρεύουσα. Μετοχές, ἀπαρέμφατα καὶ γενικὲς ἀπόλυτες... πλῆθος! Γιὰ κοίτα μιὰ περίοδο, ποὺ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς ἄπειρες ποὖχει μέσα τὸ βιβλίο καὶ ποὺ ἄκοπα τὴν εἶδε τὸ μάτι στὴ 12 σελίδα. «Ἡ Ζωολογία ἀσχολουμένη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ζώων, δὲν ἐξετάζει μόνον ἕκαστον χωριστὰ ἄνευ τινὸς συσχετίσεως ἢ συγκρίσεως πρὸς τὰ ἄλλα εἴδη, ἀλλὰ χάριν τῆς εὐχερεστέρας καὶ μεθοδικωτέρας σπουδῆς ταξινομεῖ αὐτά». Καὶ παρακάτω: «Τὸ σύνολον πάντων τῶν ζώων, ἅτινα ἔχουσι τοὺς αὐτοὺς οὐσιώδεις χαρακτῆρας ὁμοίους πρὸς τοὺς τῶν γονέων, ἐξ ὧν παρήχθησαν κτλ.»

Τώρα φαντάζομαι τὸ ἀδερφάκι, ποὺ τὸ ξέρω καλά, νὰ διαβάζῃ τὴ λέξη *συσχέτιση*· ν' ἀποστηθίζῃ τὴ γενικὴν αὐτὴ *χάριν τῆς εὐχερεστέρας* κ.τ.λ. καὶ ν' ἀνκμασάῃ τοὺς *οὐσιώδεις χαρακτῆρας*.

Σᾶς εἶπα ἔχω ἕνα ἀδερφάκι· αὔριο θὰ ἔχω ἕνα *παπαγαλάκι*, ποὺ θὰ λέῃ, θὰ λέῃ ἀσυνείδητα, δίχως νὰ νοιώθῃ.

Αὐτὰ σοῦ τὰ γράφω, κκημένε Νουμᾶ, γιατὶ αἰσθάνομαι πὼς ἡ γλῶσσα τῶ δασκάλω θὰ φτιάξῃ ἕναν ἄνθρωπο, ποὺ διαβάζοντας δὲ θὰ νοιώθῃ αὔριο. Σ' τὰ γράφω γιατὶ πονῶ.

Δὲ σοῦ λέω τὸ ἄλλο, ποὺ ἡ *Φυσικὴ* αὐτὴ ἔχει κάπου 300 σελίδες, χίλιες ξυλιὲς γιὰ τὴν ἀποστήθισή του, κ' ἕναν κόρακα ἄπραγους κι ἀνήμπορους ἐπιστήμονες.

Ὁ Θεὸς ἂς βάλῃ τὸ χέρι του!

Ἀνάπλι, 22 τοῦ Σεπτέβρη 1909.

Δικός σου

ΑΛΕΚΟΣ ΜΟΥΤΖΟΥΡΙΔΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Χολιασμένος ὁ συγγραφέας τοῦ «Χαλασμένου σπιτιοῦ» μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ «Κριτικοῦ τοῦ Νουμᾶ» ἔγραψε στὴν «Πατρίδα» τῆς Κεριακῆς πὼς ὁ «Νουμᾶς» εἶναι «φωνογράφος τῶν θυλακίων τῶν ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ καταστροφέων τῆς ἐθνικῆς γλώσσης». Μπορεῖ· μὰ εἶναι φωνογράφος καὶ τοῦ κ. Σ. Μελᾶ, ἀφοῦ καὶ ἡ ἀφεντιά του εἶναι καταστροφέας τῆς ἐθνικῆς γλώσσας στὰ δράματά του, γραμένα ὅλα στὴν πιὸ βέρα δημοτική. Ὅσο γιὰ τὰ θυλάκια, τἄπαν κι ἄλλοι, Πανᾶς, Μιστριώτης, Σαμψάκος κλπ.

— Ὕστερ' ἀπὸ δυὸ φύλλα θὰ τυπώσουμε μὲ τὸν τίτλο «Στρατὸς καὶ ἄλλα» τοῦ Ἴδα τὴν «Γ' Προκήρυξη στοὺς ξεσκλαβωμένους καὶ τοὺς ἀξεσκλάβωτους Ἕλληνες, γιατὶ ἐλεύθεροι Ἕλληνες δὲν ὑπάρχουν πιὰ ἢ ἀκόμα».

— Οἱ ἄλλες δυὸ προκήρυξές του ποὺ τυπωθήκανε πέρσι στὸ «Νουμᾶ» καὶ σὲ ξεχωριστὰ φυλλάδια εἶναι Α' «Προκηρυξη στοὺς σκλαβωμένους καὶ στοὺς ἐλευθερωμένους Ἕλληνες» καὶ Β' «Ἡ μικρὴ πατρίδα».

— Τὴν περασμένη Δευτέρα παιχτήκανε μὲ μοναδικὴ ἐπιτυχία στὸ Βαριετὲ οἱ «Ἀλυσσίδες» καὶ τὸ «Στὴν ὀξώπορτα» τοῦ Ταγκόπουλου. Ἔξον ἀπὸ τὴν κ. Κυβέλη, καὶ οἱ ἄλλοι ἠθοποιοί, οἱ κυρίες Σαπρὼ Ἀλκαίου (Ρωξάνη) καὶ Χ. Καλογερίκου (Κα Βουρλὰ) καὶ οἱ κκ. Ν. Παπαγεωργίου, Μαρίκος, Βενιέρης, Λεπενιώτης, Λύτρας κλπ. παίξανε πολυκαλὰ τὰ μέρη τους. Ἀμίμητη εἶταν καὶ ἡ κ. Α. Βώκου ὡς Στρατίδαινα στὶς «Ἀλυσίδες».

— Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση ζητάει νὰν τῆς προμηθέψει τὸ Ὑπουργεῖο μας ἐπιθεωρητὴ γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ σκολειὰ τῆς Κύπρος. Νὰ μᾶς προμήθευε ἡ Ἀγγλία κανένα Ἐγγλέζο ἐπιθεωρητὴ γιὰ τὰ δικά μας τὰ σκολειά!...

— Πάει πιά. Ἀφοῦ διορίστηκε κι ὁ Μιστριώτης μέλος στὴν ἐπιτροπὴ ποὺ «θὰ ἐξετάσει τὰ καταρτισθέντα ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια», σημαίνει πὼς σοβαρὰ πιὰ μπῆκαμε στὴν καινούρια ζωὴ καὶ γλήγορα θὰ γευτοῦμε τοὺς καρπούς της.

— Εἴδαμε δυὸ φυλλάδια τοῦ «Δελτίου τῶν Ἑλληνίδων», τοῦ καινούριου δηλ. περιοδικοῦ ποὺ ἀρχίνησε νὰ βγάζει κάθε μήνα ἡ κ. Ἑλένη Ο. Ρουσοπούλου. Εἶναι παραπολὺ ὄμορφο καὶ χρησιμότατο καὶ ἡ συντρομή του τιποτένια, 1,50 δρ. τὴ χρονιά. Ἐλπίζουμε πὼς γλήγορα θὰ μπεῖ σ' ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ σπίτια. Τὰ γραφεῖα του βρίσκουνται στὴν «Ἐμπορ. καὶ Βιομηχανικὴ Ἀκαδημία».

Ο ΙΔΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Σπαν. στὸ Λίντινι. Τὰ «Παν.» μᾶς παραγγέλνουν πὼς ἀκόμα δὲ λάβανε τὴ συντρομὴ καὶ περάσανε τρεῖς μῆνες ἀπὸ τότε ποὺ μᾶς τὴν ἔστειλες. Τί τρέχει;—δ. Κλ. Διπ. Τὸ λάβαμε καὶ θὰ δημοσιευτεῖ.—κ. Ἀλ. Μουντ. Θὰ δημοσιευτυῦνε, μὰ ἀργότερα.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Κατὰ τὴν 31 Αὐγούστου 1909

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

			31 Αὐγούστου 1909	31 Ἰουλίου 1909
Ταμεῖον	Εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	3,601,752.09	3,353,186.21
	Εἰς Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	458,140.—	491,815.—
	Εἰς κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	887,938.—	944.573.—
Ἐξωτερικοὶ λ)σμοί.	Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	43,586,452.31	40,077,320.60
	Προϊὸν ἐκδοθέντ. Ἐθν. Δαν. εἰς γρ. Ἑλλ. Σιδ. 4% τοῦ 1902	»		
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ ἀναγ. κυκλοφ. Τραπ. Γραμμ.		»	208,713.83	283,350.83
» πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων.		»	61,778,575.42	61,778,575.42
Ὁμολογίαι ἐθνικῶν δανείων	Εἰς χρυσὸν Δρ. 28,078,622.50		9,750,000.—	9,750,000.—
	Εἰς Τραπ. Γραμμάτια » 32,582,890.75	»	60,661,522.25	60,696,320.—
Γεωργικὸν Θεσσαλικὸν Δάνειον		»		1,440,000.—
Ἐντοκα γραμμάτια Ἑλλην. Δημοσίου εἰς τραπεζ. γρ/τια.		»	1,440,000.—	5,450,903.82
Προεξοφλήσεις		»	5,150,903.82	22,496,191.06
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων		»	21,947,641.55	3,260.341.06
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρηματογράφων.		»	3,465.508.06	20,493,401.84
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων		»	21,768,414.34	4,569,183.46
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ		»	4,819,279.84	69.224,348 66
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα.		»	69,326,143 09	46,357,015.30
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας		»	46,353,718 53	14.630,958.90
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ.		»	14,141,753.45	5,350,201.44
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας		»	5,505,376.10	7,528,658.20
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης		»	7,468,658.20	1.250,000.—
Ὁμολογίαι λαχ. δαν. Ἐθν. Τρ τῆς Ἑλλάδος 2 1/2 % εἰς τρ. γρ.		»	1,250,100.—	755.777.75
Τοκομερίδια ἐν γένει		»	754,248.—	436,354.62
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων		»	255,561.87	9,196,924.92
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς		»	9,220,046.02	3,427,651.85
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς Τραπεζ. Γραμματίων).		»	3,460,003.70	1,381,313.56
Διάφοροι λογαριασμοὶ		»	1,385,742.81	2,805,574.41
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»	2,259 122.55	2,337,512.46
Λ/σμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη Τραπεζ. Γραμματίων		»	406,609.—	1,075,200.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας		»	560,000.—	560.000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς Τραπεζικὰ Γραμμάτια)		»	50,000.—	50,000.—
Διάφορα		»	660,462.73	479,713.94
		Δραχ.	400,657 492.89	401,681,368.31

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον.		Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὸν κεφάλαιον τακτικὸν καὶ ἔκτακτον		»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ Γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:		»		
α') διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως.	Δρ. 61,778,575.42			
β') » » τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.	» 50,591,923.92	»	108,728,960.83	111,598,965.15
Τραπεζικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	9,750,000.—	9,750,000.—
Καταθέσεις ἐν ὄψει εἰς μεταλλικὸν		»	12,183,504.25	12,714,932.26
Καταθέσεις ἐν ὄψει εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	29,251,342.35	8,231,147.70
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		»	1,076,342.04	1.340,364.28
Μερίσματα πληρωτέα		»	2,175,185.—	723,525.—
Καταθέσεις Δημοσίου πρὸς χορήγησιν δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον.		»		
Διεθν. Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ. ὑπεγγ. προσόδων.	Εἰς χρυσὸν Δρ. 618,186.67 Εἰς τρ.γρ. » 2,311,470.24	»	5,548,619.52	5,046,158.94
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν Δανείων εἰς χρυσόν		»	967,583.90	418,971.75
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τρ. γραμ.		»	2,347,528.52	992,707.97
Καταθέσεις δημοσίου εἰς χρυσὸν		»	3,295.78	3,295.78
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ΒΨΕ'		»	15,062.65	15,062.65
Ἔντοκοι καταθέσεις Δημ. εἰς χρυσ. διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σ.Π.Δ.Σ.		»	383,813	283,350.83
» » » » τρ. γραμμ. » » »		»	16,994.76	2,360.21
Καταθέσεις ὑπὸ προθεσμίαν καὶ διαρκεῖς		»	119,455,846.50	118,779,666.33
Λαχειοφόρον Δάνειον Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	40,574,160.—	40,574,160.—
» » » 2 1/2 εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	20,367,900.—	20,367,900.—
Ὑπηρεσία Λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	2,535,730.—	2,176,306.—
» » » 2 1/2 % εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	437,125.—	309,740.—
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου.		»	13,194,855.85	13,234,498.67
Διάφορα		»	1,811,479.99	1.618,314.79
		Δραχ.	403,657,492.89	401,681,368.31

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1909.

Ὁ Ὑποδιευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου

Δ. Α. ΚΑΡΑΤΖΑΣ